

મુકદ્દેલી રીત મુજબ
વર્નાકુલર ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ
તૈયાર કરેલી.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

જેની અડર અર્થ; કવિતાની સમજૂતી; પાઠના
સવાલ તથા સાર; જુઓળના સવાલ; પાઠવાર
અથવા રાખો; તથા જોડાકાર; ફિલ્મ;
ધાત વગેરે.

રચનાર—મેસર્સ. સી. ડી. શાહ. એન્ડ કો.

રચનારનું ઠેકાણું—સાહપોર—મુરત

પ્રેસ કર્તા—C. M. Shah.

પ્રિન્ટ કરવાનું ઠેકાણું—સાહપોર—મુરત

આ પુસ્તક સને ૧૯૧૭ના રપમા આઠ મુજબ રજીસ્ટર કરાવ્યું છે

છાપનાર—નારાયણરાવ હાદમણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ઠેકાણું—'સંકર' પ્રી. પ્રેસ મૈદાના પુલપર—મુરત.

સવત ૧૯૮૦.] કિંમત રૂ. ૦-૫-૦. [સને ૧૯૨૪.

૧૨૨૨૨

1921/11 (11-11-21) 3/11/21
2/11/21 2/11/21
2/11/21 2/11/21 2/11/21
— 2/11/21 —
2/11/21

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશ્ટ્ર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૨૨૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગાંધી સંપ્રદાયના રૂઢિ

વિષય ૧૪૨૮૪૯.૨૧.૨૨

મેલકાં. સી. ડી. કાલે મેલકાં કાં. કૃત.

ત્રીપીપડીના અર્થ.

પાક ૧.

બાળપોથીનાના છોક-
રને બલુવાની ચોપડો
મૂળાક્ષર=સ્વર અને
અંજન
બાસમડી=પદ
રમુછ=મમત આપનાર
લાભચ્છાપદો
ભોડાક્ષર=જોડલા અક્ષર
જાન=સમજ; જાન
જોમ=જાણક
હકીકત=વાત
સરસ=સારી; મનને
પસંદ પડે એવી
જનમથી=હોંસથી
મિત્રો=મિત્રામય; જી
આન=હાજુશી
હોસિવારી=અમરદારી
વાસ્ય=જોડ અથવા વધારે
સપ્તો મળીને મનમાં
ધારેલો વિચાર જેથી

પુરો જણાવાય તે
વાર્તા=વાત
મેલકાંસિખામય
ભારીક=ગ્રીષ્મી
મુકાબતો=સરખામણી
ભૂજોળ=પૃથ્વીનો જોળો
અધિકારી=ઉપરી
માલીતી=અમર
રસીથી=મમત ભરેલી
સંબંધી=વિશે, બાબત
સારી=રૂડી
નમુના=નકલ
નજર કરેલ=જાન આપો,
વિચારો
સામાન્ય=રોજ વપરા-
શમાં આવતી
વર્ણન=વિમતવાર કહેવું
તે, જ્યાન
તોળવા=જોખવા, તોલવા
સોદો=ભાલ; ચીજ
છેતરતો=અસરો

ઉતાવળે આંખ ન પાકે
ધણી કડપ કરવાથી
કામ માય નહિ
ધ્યાન=ચિત્ત; મન
ખાતરી=મરોસો
પોપડીક=કપડાકીક; -
સમજ વગરનું
જુની ચોપડી=પાણી
ચોપડી; બીજી, ચહેલી
બાળપોથી.
સાક-૧) બલુવામાં
ઉતાવળ કરવી નહિં (૨)
જે વાત લાંબવામાં આવે
તે ખરી છે કે ખોટી
તેની જાતે ગ્રહીતી
જેળવવી.
પાક ૨. જાગ ૧.
સિપિ=આપા
સિવાય=વગર
આકાશી=બાળજોષ
જુના=પહેલાંના

૪૬૧૦૧૧૧૧૧; ૫૫૫

ભણેલા

માયુ=કપલો ભાગ

અમ=આંકડા

અમરવાર=૮૫૫

વિસર્ગ=૫૫૫ હારનો

હૃદયાર થાય એવું

ચિહ્ન; અક્ષરની જોડે

એ મીઠા મૂકવાં તે

પ્રમાણે=મુજબ

પાઠ ૨. ભાગ ૨.

નીપજે=આમ

જહીઓ=સારા અક્ષરનો

અમનાર

અપટાવુ=કસાઈ ૫૫૫

લાલચ=લોભ

નર્પા=રોગ વમરના

જાને=પોતે

અદા=અરોસા, વિશ્વાસ

હિલોગી=મહેનત

એન=સુખ, નિરાંત

કાંડ=ડોળ, ભપકો

કાંડ=સહેલાણી છેલ

આલી=નકામ; દેહક

અનુકુલ=અમરવાર

અસલ=અમાલ

વિદ્યાર્થાસ=અણુવું તે

ઝાઝો=અણુ

મેળવી=મરખાવી

પાઠ ૩.

ટટું=નાનો ઘોડો

અનર=હાટ, ઘાટું

દોરે=અગામ પકડીને

આમળ ચાલે

હતે=છે

હડકાનો=પુરેપુરો

ખિયુમ=ખરામ વખત

દૂર=છેડે

અમ=હાંક

પુદિ=અકલ

ફરી ગઈ=મતી રહી

રાગના કુંવર જેવા=

કોમળ

ખરે ખપોરે=મધ્યાનકાળે

હિડાડે=ચલાવે

અર્ધપાન=ધરડો ટુક

શરમાઈ=લજવાઈ

જોસખ=અજોરથી

આવક=જોનધર્મ માનનાર

સંધ=મનાણુઓનું ટોળું

ખાતકી=કપા વમરનો;

નિર્દય

ભાર=વજન- જોજો

વીખરાઈ જશે=અછવાઈ

જશે

ખલે=ખાધે

વખતસા=ખરામર'વખતે

પૂલ=નદી કે ખાડી પરથી

જવા આવવાને માટે

ખાનેલો રસનો

તોફાન=મસ્તી

શીકે મોઢે=વીલે મોઢે;

દીલગીર અહેરે

પરનાયા=દીલગીર થયા

સલાહ=વિચાર

દલા=હાલ, હાલત, સ્થિતિ

સાર=આપ પુદિએ

જયજયકાર, પરપુદાઅ

પ્રલયકાર, માટે આપણી

પોતાની પુદિ પ્રમાણે

ચાલવું, પણ આપણી

પુદિ ખરે રસતે દોરવે છે.

३ जेठे तेना विचार
 करे।
 पाठ ४.
 धर्मीधर्मीआर्मीमी
 पुत्रप
 धर्म, भक्ति=धर्मपुत्र
 भजन
 भगता=भुमावता, दाता
 नरसिंह योदह=वैसाभ
 सह योदह
 इभदेभ व; शोभा,
 भुभक्षरती
 भंडार=भगनो
 वाणीथी=मोक्षथी
 पेडा=डिपन
 भुभरी भग=भरी भग
 छेरेवा=भोटा करवा
 भा पर आवी पड्युं
 माने भाये पड्युं
 रवभाव=भारतीयत
 सबाह=विचार
 भह=आसरे
 असर=आमणी
 परमपुत्र=पारंगना पर

कपडार करना
 नीवयो=नीकयो
 अकपास=महावरो,
 भंडया रहेपुं ते
 शिक्षा=भहेताछ; अरु
 भानीतो=वडाभो; भारे,
 नानीभोटी=सहेवीअधर
 भाभत=वपय
 पुत्रे=आहे
 भाहुं=भोहुं
 साह=आभयो; मोषी
 पछाडी=पठरी; अहाणी
 धार=भो
 भडभड दसवासाभा
 भरकरी करवा भाभा
 अतःभरपुंभन, दीक्ष
 जेहम=मोक्षिती
 ईटो=भाये भाषवानु
 सुमहुं
 पाटो=सुभगनो यीरे
 धा=भभम
 वभाषुं=साहं हहेपुं ते
 छपतो धेर आवत नाह
 भरी भते

भरयो नहि=भयो; नहि
 वेह=देशी दातर
 शुद्धि=भान
 परमपुत्र=परोपकार
 धारक=भु करवाभो
 शुद्ध
 आभय=नवाह
 पाठ ५.
 उभम=वरस
 गुनरात=भरपुपोषण
 प्रीति=भेन; धार
 इयाथी दभरह=आभा
 धर्मीभ दया आवी
 भाभा पड्या=भेसी भयुं;
 कुवा पड्या
 छव आभो=शुद्धि आवी
 आशीष=दुप; आशीर्वाद
 भुवेभो=भेसी भजेभो
 भडे=किनारे
 इभतो=भुगतो
 उधि=भवभो
 उभावी=भरकरी
 पाड=पडार
 भनाभ=भेह; भदीभ

ધૌભામખૈટી કલમ

ધાડું=ગીચ

જ'મલી=હાડી ખાનાર

પેટે=મયો

કૃપાથી=મહેરખાનીથી

ધમ=દુઃખ

ભાષ્ય=ધ=દોસ્તદાર

સહીસલામત=દુખેથી,

જેખમ કે અડચણ

વમર

વિવાહ=સમ

સામેલ=દાખલ

સાર=આપણે દરેક

માણસના ઉપર ઉપકાર

કરતા રહેવું જેથી ઇશ્વર

આપણા પર ખુશી થશે

અને આપણુ બધુ થશે

પાઠ ૬.

અદલ્લ=વાજ'ખી

ઈ-સાફ=ચામ

ચૈસાદાર=પૈસાવાળો

ગામઠી=મહેતાજીની

વળગ્યો=જાગ્યો

નસીખદાર=નસીખવાન;

આગ્રાજાળી

ધંધામાં=રોજગારમાં

ફાવતો મયો=વધતો મયો

ધન=પૈસો; દોલત

કીમતી=ધણી કિંમતનો

ધરણી=દગીના

ધડાબા=કરાબાં

દોલત=પુ'જી

ખરીદા=વેચાતા લીધા

આગર=કીર્તિ

મરણ પથારીપર પડયા=

મરવા પડયા

મરણ=મોત

મિલકત=પુ'જી, દોલત

ભાગ=હિસ્સો, વહેંચણું

વર્તીશું=ચાલીશું

ત્રીજો ભાગ=ત્રણ ભાગ

માનો એક ભાગ

નવમો ભાગ=નવ ભાગ

માનો એક ભાગ

કળુલાત=વચન; મોઢાને

કરાર

દહાડોપાણી=મરણ પા-

છળનો ખરચ

તોડફે=મળો; નિકાલ

દિવાનતપ્રધાન; વજીર

હમેયો=વધાર્યો

ખખર=મણ; માલમ

વાહવાહ=વખાણુ

પાઠ ૭.

પોળ=શેરી

લખોટ=મળે

સુચોભિત=દેખાવડા

અટકાવો=રોક્યો

નજીવી=નકામી, માલ

વમરની

ટેવ=આદત

પાપી=દુષ્ટ

સળ=શિક્ષા

આસપાસ=આજુબાજુ

આકાશ=ગગન

અંતર=મન

આખાસ=અજવાળું;

તેજ

ચાસ=ખેતરમાં હળે ક-

રીને પાડેલા આડા

હબા લીટા

પાસ=પાસે, નજીક

વિશ્વપતિનિધાનો	આપ; પરમેશ્વર	વિનાશનર
ધણી; પરમેશ્વર	ખોળીએ=શોધીએ	હાલુ=અમથુ; ખાલી
વાસનુકામ; રહેઠાણ	કણીવરજથ્થુ, ઝીણામાં	હામઠેઠાણ
ભોખમાલખીનમાં	ઝીણો ભાગ	સાર-પરમેશ્વર અધેજ
ધડીએ=કરીએ; રચીએ	કામમાટે	ઠેકાણે છે માટે આપણે
ધાટવિચાર	જમકર્તાનિધાના બનાવનાર, પરમેશ્વર	ખોટા કામ કરતા ખીલું
જમતનો તાતનિધાનો		(ખોટાં કામ કરવાં નહિ).

સમજાવતી—આપણી આજુબાજુએ, ગમનમાં, અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે. ધાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે (૧) ભોખમા પેસીને ભોખરામા કાંઈ વાન કરીએ અથવા મનમાં નહારા (કાંઈનું જીવું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જણે છે. (૨) રજકણુ ચૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કોષપણુ જગા શોધીએ પણ પરમેશ્વર વગરની કોષપણુ જગા ખોલી મળે નહિ મતલબ કે અધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮.	આધાર=આસરો, ટેકો;	ન અભણી=અભણી
વિશ્વસ્વામી=ધર્મશ્વર; દુનિયાનો ધણી	મદક	નથી; ભણીતી છે.
શીલ=માથું	પાળનાર=પોષણ કરનાર	ક્ષમા=મારી
નામી=નમાવી	સહાઈ=મેથા, દરરોજ	વાંકનુનો; તકરીર
શીલનામી=માથું નમાવી,	ઉપકારો=પાડ; આભાર	મતિનુદિ; અકામ
પણે ભાગી	સૈંક=મરીમ	છેક=ધણીજ
આપણનુ:ખ	અણનાસમજણુ વગર-	દીલ=મન; અંતર
ઉમારો=અચારો	નો; અણસમજુ	ધારો=આણો; ભારો
દીનાનાથ=મરીનનો ધણી	પ્રાણી=જીવ	કુડુંખી=કુડુંખના
પરમેશ્વર	દુ'ધી=તારાથી	જનો=માણસો
	અભણી=અભણ	સારાં=સારી; ભંડાર

શક્તિભાગ

નિવારણકરો, મટાડો,

હાસ=સેવક; આકર

ટાળો

સમજાવતી—અરે! દેવના પશુ દેવ હો જગતના ધણી (પરમેશ્વર) હું તમને પામે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો. હે ગરીબોના બેઠી (પરમેશ્વર) મને હકત તારોજ આસરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર તમે હમેશાં દુઃખ મટાડનારા છો, બધાંનું પોષણ કરનારા છો; તમે મારાપર કરોડો ઉપકાર કર્યા છે. હે ગરીબોના બેઠી (પરમેશ્વર) મને હકત એક તારોજ આસરો છે. (૨) હું ગરીબના ગરીબ અને સમજાવતી વગરનો જીવ છું, મારી કાંઈ પશુ વાત તમારાથી અજાણી નથી, (મતલબ કે બધીજ વાત જાણે છે) હે દયાળુ મારો ગુનો માફ કરો. હે ગરીબના બેઠી (પરમેશ્વર) મને હકત એક તારોજ આસરો છે. (૩) અમે નાના હોડરાઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ, કે હે પ્રભુ અમારી બુદ્ધિ ધણીજ જોડી છે, માટે મહેરમાની કરીને અમારી માજણી મનમા લાવો, હે ગરીબના બેઠી (પરમેશ્વર) મને હકત એક તારોજ આસરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સમાવહાલા છે તે બધા કરીને સુખી (નિદુરન) અને જાણનાં રહીએ, તમે અમને હમેશા સદ્બુદ્ધિ આપજો. હે ગરીબના બેઠી (પરમેશ્વર) મને હકત એક તારોજ આસરો છે. (૫) મેં તમારી બરા પશુ સ્તુતિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવા ની (બજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી, તોપણ હવા બ વીને (મહેરમાની કરીને) સેવકના દુઃખ મટાડો, હે ગરીબના બેઠી (પરમેશ્વર) મને હકત એક તારોજ આસરો છે. (૬)

પાઠ ૬ | રહેવા માટે ભોંયમાં | જાણેલાંવડે
હજારોનાં પ્રાણી પોતાને | જે બાઈ પડે છે તે | પગમાંથીવળ, સપાટામાં

સપકાયલો=પકાયલો;	અત્યારે=હાલ; હમણાં	સાચો
જલાયલો	સાંભરતી=આદ આવતી	પ્રમાણિક રહેતો=ખરી
કાલાવાલા=કરમરીને કહે-	હસતો હતો=મળક ક-	રીતે માલતો
વુ તે; આજીજી	રતો હનો	મોહનમાળા=ડોકમાં પહે-
ગુનો=વાક	તરણા સરખું=તણખલા	રવાની સોનાની માળા
આદિત=આપદા; દુઃખ	જેવુ; નકામુ, નજીવુ	જડી=મળી
સેવક=ચાકર, દાસ	જેવડો=ખમણો	પોલીસ=રેલવનું રક્ષણ
જીવતદાન=કોષ્ટનો જીવ	સાર-મર્વ કરવો નહિ	કરનાર માણસ
ખચાવવો તે	પાઠ ૧૦.	થાણુ=ચોકી
હસીને=મસ્કરી કરીને	પરચુરણુ=જુદી જુદી	પોલીસ થાણુનો અમ-
મમરૂરી=શેખી, પતરાજી	જાતના	લદાર=નાયક
મર્વ=મમરૂરી	ફરી=વેચવા ફરવું તે	ફરજ=જરૂર; અમલ
વન=જમણ	ફરી ફરી=ફરીને છુટા	વાણી=મોલ; ચખ્ખ
જાન=સમજ, અકલ	વેચી	માફક=પેટે
જળ=ફાદો	ગુજરાન=ચુભરો	કમાયો=પેઠા ફીણું
ફાંફા=ખોટી મહેનત	જરાક=સોદો લેનાર	દુકાન=માલ વેચવાનું
છુટાયુ=નીઝાણું	ખોટી=મેરવાજખી	ડંકણું
અખળાયો=અજરાયો	કિંમત=માલ	સર કચો=કરવા માંડ્યો
ખમેલ=ખાટા	છેતરતો=કમનો	ખાલખાલિ મત; મૂલ
વાળવાનો=આપવાનો	શાખ=આખર; અરોસો	કારી=ખંચા નહી પર
મહારાજ=મોટો રાજા	કરાવ્યા=નકકી કીધા	અકેર છે; ખૂનારસ
જળવરી=કરશે	સામાન=વસ્તુ; ચીજ	અમલક=કાલાવાલા; તાણુ
છુટો અપો=નીકળ્યો	પ્રમાણિક=વહેવારમાં	કોમેરા=કોડો ને લલકી
		થાય તે રોમ

લાગુ પડવાથી=મવાથી

મહા મુશ્કેલી=મેહી

મુશીબત

વિધવા=જેનો ધણી મરી

મયો હોય તે સ્ત્રી

ધન્ય=શાપાશ

સાર=કોઈનું પણ

હરામનું લેવાની કદી

ધન્ય રાખવી નહિ

જો આપણે કોઈનું

હરામનું લઈએ તો

તેની સાથે આપણી

પાસે હોય તે પણ નય

પાઠ ૧૧.

ખેડીખાવાને=ખેતી કર-
વાને

દુરંગ=જેલ; કેદખાનું

છંદ=રંગ; નાદ, આદત

જાપ્તો=ચોક્કસી; તજ-

વીજ

લામ=કાવ

ધનવાન=પૈસાદાર, ધીમ

વિકર=મિઠામણ

સહ=વાટ

ચોક્કીદાર=ચોક્કી કરવાર

દબ્ય=નાણું

લૂટી=પુચાવી

પાળ=કોરણ

ત પેવત=પૈસાદાર

મિઠાઈ=મધ્યું ખવાનું.

બરશી, પેંડા, વીગેરે

સુખે=નરાને

નસીમ=આગ્ય

ક દોષ=સુખડીઓ

ખેલુ=ખેળવ્યુ

તાકયું=ધણું, ઠગ્યુ

મહદા=મુકદ્દા, મરી મએ

ભાં પ્રાણીઓ

ગીધ=હાડી ખાનાર

મોડુ પક્ષી

મમર=મલોડીથી પચીસ

મણું મોડુ પ્રાણીમાં

રહેનાર પ્રાણી

વાવે=રેપે

લણે=કાપે

પામે=મળે

સાર=આપણે કોઈ

નું કુંડું ઠગ્યુનું નહિ

પણ બધુ ઠગ્યુનું કે

જેથી હમર આપણું

મણું કરે

પાઠ ૧૨.

વર્તણૂક=રીતભાત

સહન યથ શક્યું નહિ=

ખમાયુ નહિ

ઉપાય=કલામ

ફોસમાવી=સમજાવી

જુલમ=જરાઈ

રચતી=ગમતી

નીચ=પાપી

કંઈ ખાકી રાખતો ન-

થી=ધણું કરે છે

મંદર્થ=મલેયાની એક

જાત, સ્વર્ગમા ગાનાર,

અપકાર=અવશ્યક, કુંડું

કરવું તે

મળમળા=ગાતી મરાઈ

આવેથી નરમ થએલા

આફતો=અચાનક

મુસે થતા=કોપે બેસવા

સાર=કોઈ આપ

હું છુંડું હરે તોપણ
આપણે તેનું બધું જ
કરવું જેથી હુમર આ-
પણા પર રાજ થશે

ખાંડ ૧૩.

અહલખરો; નાજખી
રાજકોજખોજ કારખાર
કચેરીખરખાર
ચર્ચાનાતો; વિચાર
સાક્ષીખવાત બાજુનાર
અચરખ=નવાક
હક=માલકી
મજેપડુ=ખોટો હક ધ-
રાવનાર

સાર—ખીખતી વ-
સ્તુ મજે પડી લેવાની
ટેવ રાખવી નહિ

ખાંડ ૧૪.

મુહરચખડુડું બ કખીલા.
બાળે; સારી રિયતિનો
માણસ
કમડીનેખરખીજ; સખત
નિયાસોખડુ; ૫ કે દીલ

ગીરીને લીધે થાસ
નાખવો તે

અમાગીઓ=કમનસીમ
કરમાક મયું=પીકું પડી
મયુ; હિતરો મયુ
નીચે=હેઠે

કરમાલ્યું=કુકમ કીધો
ટેકા=અધાર, આસરો
કાલમ=હ મેસાં
કહ પિંકોકાકાર
તંગીખત માસ; બીક
મરી=દૂર થઈ, ટળી

સાર—આપણી બ-
ધી ઉદ્ધિયે સાજ કે માટે
હુમરનો પાક માનવો
અને એ ઉદ્ધિયેનો શરો
ઉપયોગ કરવા.

ખાંડ ૧૫.

વસ્તી=વાસો, રહેઠાણ
મસકરીખરખાક
તોતરખખમવાનું કહેણ
રંગીતખાંખેસો
સુશોભિતખરખારો
ખાજો=ખરાક ઉડો ને

પહેળો

માળખેમોટી માળી

પીરસી=મૂડી

મપચપ=અપચપ

ખામી=ખાપણ, ખોલ

બાવખેત, પ્યાર

ખોળા=પાપ વખરના

આમક=તલાવાલા

મા-પા વખર=કપુલ કર્યા
વખર

ખાતરખખરકાસ

સાડુ=મદ્યો

ખો મલકાવી=મનમાં હસી

સ્વાદે=લહેલતથી

કરમાયું=અજવાણું

સાર—કોઈની અ-

સકરી કરવી નહિ જો

આપણે કોઈની અસકરી

કરીએ તો તે આપણી

કરે.

ખાંડ ૧૬.

સલખસાયું

સતતું=સલતું

મિતન કરવું=ખાન

ધરવું
 સત=સાચુ
 વાક્ય=શબ્દ, વચન
 વિશ્વવત્તકી, નિરધાર
 ઉચ્ચરવું=બોલવું
 અસત્ય=મોટું
 જશ્વથી=આખરથી
 અજાણીત=પંકાએલા,
 વખણાએલા
 જમે=દુનિયામા
 બીજ=બી
 વૃક્ષ=ઝાડ
 વિદ્યાળ=મોટું
 ગુણકારી=કાયદાકારી
 ફળપરિણામ; ફાયદો
 આશ્રય=મદદ
 હાથતળે=શીળામા
 પરિતાપ=દુઃખ
 વસે=રહે

પ્રમટે=ફેલાવ
 છળ=ધુએ
 દુષ્ટમતિ=નકારી યુદ્ધિ
 ભય=ખીક, ભો
 હટે=નાશ પામે; જતો
 રહે
 જોમ=પાવ, કારણ
 છુપાઈ જશે=દંડાઈ જશે
 જાહેરમાં આવશે નહિ
 છેવટ=આખર
 ઉજસ=પ્રકાશ
 ફરીને=બીજવાર
 દીપશે=પ્રકાશશે
 આત્મ=નુકસાન
 શેષ=દુઃખ
 અને=અધણું
 હરે=ફર કરે; મટાડે
 સમું=સરખું, -ખરાખર
 અન્ય=બીજુ

ખરે=નકારી
 અતિ=ધણો; બહુ
 વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
 ધણી, પરમેશ્વર
 રીઝશે=પુશી થશે.
 સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ
 રીઝો=પુશી થાઓ
 સાર-હમેશ સત્ય
 બોલવાથીજ લાભ છે.
 અને તેથી પરમેશ્વર
 પુશી થાય છે.
 જુઠામાં જુઠો મણસ
 પણ એક દિવસમાં
 જુઠા કરતાં સાચું
 વધારે બોલે છે એ ઉપ-
 રથી ધન્યરને સાચુ જ
 મમે છે એમ સાબીત
 થાય છે.

સમજાવતી—અરે મારે સત્યનું ધ્યાન ધરવું અને નકારી સાચું વચન
 બોલવું કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામા આખરથી પકા-
 વલા રહેવું. (૧) સત્યના બીજથી સત્યનું મોટું ઝાડ થશે, અને તેના
 લાભારી સારા ફળ મળશે, સત્યથી ઝાડની નીચે માણસો આસરે
 ભેરો, તેથી તેમનાં દુઃખો જતા રહેશે અને પ્રધાં સુખ મળશે. (૨)

દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને અધારે) રહેલાં છે માટે અસત્ય કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે. જેમ સત્યરૂપી સુરજનું તેજ બધું પ્રગટશે, તેમ કપટ અને નફારી પુત્રિ (સત્યની) ખીટથી નાશ પામશે. (જતી રહેશે) (૩) કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય ઠંકાઈ જશે (જાહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાસ થશે. મતલબ કે સત્ય હંધાડું પડશે. જેમ સુરજ કદી વાદળોથી ઠંકાઈ જાય છે; તોપણ તે પાછો ફરીથી પુરસ્કાય થઈ પ્રકાશે છે, તેમ. (૪) સાચને તુકસાન નથી. (સાચું બોલવાથી તુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો કદાપિ નાશ થતો નથી, માટે હંમેશાં સાચુ બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી, સત્ય બધા દુઃખ નક્કી ટાળે છે. સત્યના જેવું જોર બીજું નહીં નથી. (૫) સાચામાં હંમેશા ખરું સુખ રહેલું છે. સત્યથી પરમેશ્વર બધો ખુશ થશે વળી સત્ય વગર બીજો ધર્મ નથી, માટે સત્યથી સ્વર્ગ જીતો અને હંમેશાં ખુશ રહો. (૬)

પાક ૧૭.
રિવાજ=ચારો, નિયમ
વર્તમાનપત્ર=છાપુ; ચાલ-
તા વખતની હકીકતના
છાપેલા કામળ
ખાંડો=પીઠવાળી પાટલી
તણુ=ધુમકાનું ઉપાડી
લેવાન એવું ધર
સપાટ=સરખી
બરવાટ=પેટાં ચારનાર

પાકાં=છો ઇંટના
મીલનસાર=મળતાવડા
પરોણાઆકરો=પરોણા-
મત
ભારી=ભોજન
પૂજે છે=સેવા કરે છે
સાર=જરૂર વગરની
ચીજે પાછળ આજોખ
રચકરવો=અને તેનો ઉપ
ધોમ પરોપકારમાં કરવો

પાક ૧૮.
મે.હોદમ=મુસલમાનનો
જે મહીનામાં તાપ્પત
નીકળે છે તે મહીનો
તાપ્પત=તાજીખા
ફાંકો=ફાંક
વેશ=દેખાવ
વરખ=પાતુના જોડપાતળા
પતરા
તારીફ=વખાણ

મરણુતોલ=મરી એવો
 હોય એવી
 સ્થિતિ=હાલત
 રડારોળ=ધણુ ૨૩૫ ૪૩-
 ણવુ તે
 એકાએક=એકદમ
 અથાએ=નવંધ
 દક્ષા=સ્થિતિ: હાલત
 ધ્યાનમાં=સમજાણુમાં
 ઉપચાર=સારવાર, ઉપાય
 સારવાર=ચાકરી, ગરદાસ
 પ્રસન્ન=વખત, બનાવ
 પરિણામ=ફળ, છેવટ
 ઇન્દ્રો=કાણી
 વાટે=રસ્તે
 નીત્રકવાર
 નંદવાડકરોમ; ગિમારી
 અડરમાતલ=અણુધાર્યો
 બનાવ
 વિદાય થયા=મયા
 પાક ૧૯.
 ભાઈમાંડુ=માધ્યમેન
 ઉપજાવેલા
 મરણુમરણુરોડમાં અરથ

દુકાળ=મોઘવારી; અના-
 ન પાણી મોઘા મળે
 એવો વખત
 પાક=દાણ
 કરકસર=ખપ જેટલું વા-
 પરવુ તે
 ચર=કડાવાળો દેગડો
 સોનામદોરો=સોનાના
 સિક્કા
 ઉતરે=ઓડો આવે
 અથ ટ=ધણીપણાના
 હક સાથે, તમામ
 હક સાથે
 ચુકાદા=ફેસલા
 નિર્ણય=ફેસલો, ચુકાદો
 પાકવેદાર
 સાર—પ્રમાણુપણે
 ચાલવાથી ૪૨૧૨ પ્રુથી
 થાય છે માટે પ્રમાણુ
 પણે ચાલવુ
 પાક ૨૦.
 દિલ્લી=મમના નદીના
 કાંઠાપર ચહેર છે
 પ્રમાણતલમણીતા

પરાક્રમી=મહાદુર
 શોખીન=કોઈપણ બાબ-
 તમાં આનંદ લેનાર
 આસરો=મદદ
 મો ઉતરી અથાંશીકાં
 પડ્યાં
 મજનચી=મજનનાં ઉ-
 પરી, તિજેદીનો ઉપરી
 ફટા=સપાટા, નેતર કે
 ચાણુકના કપાટા
 નિશ્ચય=કરાર
 ભાગીદાર=ભાગીઓ
 પ્રુદાવંદ=મેટો માલીક
 (મેટા દરજ્જાવાળાને
 માટે બોલાય છે)
 અર્ધુ=અડધી અરધ
 કરતલકપુષ્પાત
 હળુરમાલર=મરમાં
 લાચીઆ=કામી લેનાર
 માનીતો=વહાલો
 સાર—હકથી વધારે
 લેવાની ૪૨૭ શખવી
 નહિ

પાઠ ૨૧.
 તોફાની=મસ્તીખોર
 કાચર=દોરાન
 આંકી=દમ ઢમ, નિશાની
 કરી
 ચર્ચો=ખાધ પી મસ્ત થયો
 ફાટ્યો=જળરે થયો
 માતેલો=ખાધ પી જળરે,
 થયેલો
 જળરા=જોરાવર
 હાથ મથાવલો=મારવું
 થટતો=લાયક
 પલક=જરાવાર
 કચરી=ચમડી
 મુકિત=નદખીર
 નસકોરાં=નાકનાં બે કાણું
 પેસી મયો=દાખલ થયો
 તોખાનો મા=કાચરકાચર
 પોકરાવી=કરાવી
 દુધાઈ મયો=મમરર થયો
 અહે=અરે
 સજ્જ=ખેલ; વચન
 અભિમાની=અહંકારી
 ઉત્પાર=કાફ

સપડાયો=સાથે
 હલકા મનનો=નીચ વિ-
 ચારનો
 નમ્ર=મરીબ
 માઠાં=ખરાબ
 હલકો=નુસ્ત
 સાર—કઠી અહંકાર
 કરવો નહિ, અહંકારી
 માણસો ધારે કે મારા
 જેવો કાંઈ નથી પણ
 તેના માથાનો કાંઈ હોયજ.
 પાઠ ૨૨.
 રથપત્ન=મંડાણુ, સરઆત
 સવડ=સમવડ; સોઈ
 જાલવણુ=ખંદોખસ્ત
 ખેપીઓ=કાસદ
 જામ=દાખડો
 સહજ=ચોડો
 માનવાચક=માનનો અર્થ
 જતાવનારા
 તીર્થરૂપ=તીર્થ જેવા પ-
 વિત્ર; બાપ, યુર (એ
 સજ્જ વડીલના નામની
 પહેલાં વપરાય છે)

ચિરંજીવી=જામી મુક્ત
 જીવનાર (આ સજ્જ
 હોકરાનાં નામની પહેલાં
 વડીલ વાપરે છે.)
 રાજમાન=જોને રાજ
 તરફથી માન મળતું
 હોય તેવા
 રાજેશી=જોને રાજ ત-
 રફથી પૈસા મળતા
 હોય તે
 શાભામવતી=પરજીવી
 સ્ત્રી કે જોનો પછી
 જીવતો હોય તે
 મજાસ્વરૂપ=એ સજ્જ
 વિધવા સ્ત્રીના નામની
 પહેલાં વપરાય છે.
 નામકામ=નામ ને
 ઠેકાણું
 કમવાર=એક પછી એક
 સરનામું=નામ અને ઠેકાણું
 જ્ઞાનમ=મરણુમાં
 પ તો=ઠેકાણું
 પાઠ ૨૩.
 સુલતાન=મુસલમાન
 પાઠકાક

કિશોરનાવરને તા-
 કને ગોળી મારવી તે
 એકેસાન=પાડ
 માતું કુલમલું કું
 મોરાકમવાતું
 હાજર કરે કું=રજુ
 કરે કું
 ડાહ્યું=ડોહ જેવું નાનું
 વાસણું
 ભાવથી=હોસથી; ખુ-
 શીથી
 કાંત=કંડો
 વિનતી=નમનતાથી
 કહેવું તે
 ભગીર=મનામી ભગીન;
 સરકાર તરફથી મળેલું
 આમ કે ભગીન
 ઉમરાવ=અમીર
 સાનભાગ્ય; સમજ
 સમજાવવાવિશે
 અંદેશી=શક; વહેમ
 ભતે=પોતે
 અવેરખાનાનો=પ્રીમતી
 શ્વેનોનો

ઉપરીઅધિકારી; સરકાર
 ઇલાજ=ઉપાય
 મંત્રેવા=મોટું સમ-
 ભવવા
 સંતાપ=કુપાપ
 બિખારી=ભીખ માગનાર
 સ્થિતિ=કાલન
 બેઠેથી=ઠાટીસાથે હાજર
 પ્રધાનમંત્રી
 ખાખિર=અરેખા, એરીલા
 દેશનિકાલ=રેલપાર; રેલ
 મહારાજાદી મૂવું તે
 સાર=માણસની ચ
 હતી પડતી જીભ વડે થાય
 જે જે આપણે નમનતા
 વાપરીએ તો સામાનો
 ધાર મેળવીએ, માટે
 ધર્મ છોડી નમ્ર સ્વભાવ
 રાખવો કે જેથી ઉપરા
 વોના જેવા હાલ થાય નહિ
 પાક રહ.
 પંચપાથ કે વધારે
 ટોણું
 વાહવિવાહ=તરફાર

પ્રતિનિધિ
 કરમાર=મેરી
 નાર=માદા
 મણના=મણતરી; કર
 વલ્લભ=કળવળે; વલ્લભ
 મારે
 પચાસ
 વરસાર=વિશાસ
 ધાન=મનાજ; ખાવાતું
 નીમક=મીઠું; લૂચ
 હલાલ કરે કું=મલો
 વાળી આપું કું
 માન=આજર
 સેવા=ચાકરી
 માનવી=માણસ
 કુપાડે=કચકે
 ભાર=ભોજો, વજન
 મણમધી=ભારે, મણના
 માપથી
 મોળે=વજન; તોલ
 બીન=વમર; વિના
 તન=ચરાર
 તનનોડીને=પણ વૈતર

હરીને

હારખરખમ; હારવું તે

માલીકિ=ધણી

રસ્નો કાપુખમસાદરી કરે

પીઠખસો; બરડો

હરકારખરવા

માર્ગ કાપવાખરસ્નોએછો

કરવા; અતર એછુ

કરવા

સહરખાંખી મુસાદરી

મુજખમ રા

બળક, બેખપણીને માટે

જીવ લીએ છે=મારી

નાએ છે

કૂ=નાતકી, દયાવગરનો

અપ્પાડી=હાથીપર મા-

ડવાની બેઠક

કેરી=નો

દીપે=શોભે, સારો દેખાય

એષ્ટ=સાથી સરખ, ઉત્તમ

પશુ=ચોપમાં જનનર

સરહાર=હવરી

ન્યાયખસ=સાદ

નિર્દોષી=વાંક વગરનો;

નિરપરાધી

નલ=નરા જોડકો; થોડો

ત્રાસખપીક; બચ

તોચખતોપશુ

તકપે છેવતાકેછે; ધારે છે

મસખ=મોલ

કસાકખચ'કાળ

કર=હાથ

કાર ખનું કું=કપાઈ

ખલ કું

કુલ=બધો, તમામ

મોખ=મોળે

વ્યાપાર=વેપાર

પડી=થોડો વખત

કરાર=આરામ

ખરખમધેડો

મખખહાથી

આકાખમરોસો=વિશ્વાસ

અચકાચખઅફળાય

આકાપર અચકાચખમરો-

સાપર રહે

ખલખખમત; આલમ;

કુનિયા

કડે=શિક્ષા કરે

પીડતા=કુ:ખ દેતાં

કેપે=ગુરસે ઘાય, રીસે

બરામ

કીરતાર=પરમેશ્વર; બ-

નાવનાર

સાર=આપણેપામેલાં

જનાવરો પાસે મળ

ઉપરાંત કામ કરાવવું

નહિ. અને પેટપુર ખા-

વાનું આપવું.

સમજીતી=ચોપમાં જનાવરોમાં એક વાધો પડ્યો તેથી તેઓએ પોતે સામાસામી સવાલ જવાબ કરવા માટે તરત કચેરી બરી (બેમાં અ) અને ત્યાં નર અને માદા બેઠાં. આવ=કું માય મરીમડી પડી એટલે મારા કુલોની (કપયોગી પશુની) કદર કોણ કરશે !

મતલબ કે કોઈ નહિ. મારાં વાહરકાં બિચારાં દુધ વગર ટળવળે છે અને દુધ તો બીજાં ખાય છે, તોપણ મારા પર મતા જીલમનો પાર ક્યાં છે ? (ટક) (૧) કુતરો—હું વિશ્વાસુઃ વઢાણું પ્રાણી બચીતું બન ખાધને મનમાં ટેક રાખીને તેના અધિકાર લૂણનો બદલો વાળી આપું છું અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું (ટક) (૨) ઘેડો—એવકુદ (બમકલ વગરના) માણસ મને હસે છે, પણ સમજતા નથી કે માર કાણુ ઉપાડે છે ! મારે વજન ભાદે (પીઠપર બે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલુ છું પણ કહો કે માણસો મારે ગુણ ક્યાં જણે છે ? (ટક) (૩) ઘેડો—હું ચરીરે દુઃખ વેડીને ચાકરી કરું છું અને કદાપિ હાર (ખાવાતું) પણ ન ખાઉં, બચીને પીઠપર બેસાડીને મુસાફરી કરું છું તોપણ કહો કે કાણુ મારી કાળજી રાખે છે ? (ટક) (૪) ઊંટ—મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું બચી લાંબી મુસાફરી કરું છું તોપણ કોઈ ધાતકા મુસાફર પાણીને માટે મને મારી નાખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચવાને ઊંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરાઈ રહેલું હોય છે) છતાં પણ મરતા મરતા હું પરોપકાર કરું છું. (ટક) (૫) હાથી—રાજાની અબાડીનો આધાર મારાપર છે (મતલબ કે મારા વડે અબાડી શોભે છે.) મારા પગલાથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શોભે છે. વળી હું પશુઓમાં મોટો સરદાર છું. (મતલબ કે પશુઓમાં હું જ મોટો છું) (ટક) (૬) બકરો—હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી, તોપણ માણસ માંસ માસ ખાવાને તલપી રહે છે, તેથી હું ચક્રાવર્તી હાથે કપાઈ મરું છું. મહો અને બીજાં ગુનેગારને છંસાઈ ક્યાં મળે છે ? (મતલબ કે મળતો નથી)

(ટક) (૭) બળદ—મારો જોરથી ખેડત હજી—જમીન ખેડે છે મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હુંજ સ્વારો કે વેપારનો, રોજનો માર કપાકું છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટક) (૮)

મધિડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડો, ને માય એ બિચારા પ્રાણી ખીજના બરોસા પર આધનાય છે, વિશ્વમા નકારા કામને માટે જો કે સરકાર સજા કરે છે, તો પણ પક્ષીને દુખ દેતા પરમેશ્વર ગુસ્સે માય નહિ કે મતલબ કે માયજ.

પાઠ રપ.

ગુનો=કસુર

કપુલાત=વચન; કરાર;

કરાવ

ખડકો=હડસેલો

કુટી મયો=ભાગી મયો

ફાડાબ્યા=કપડા કરાવ્યા

ફાડયો=જાડયો

મા=નહિ

બોલ મા=બોલ નહિ

કસુર=વાક, ગુનો

અભણે=અભણતાં

માનવી=કપુલ કરવી

ગુનેગાર=અપરાધી,

કસુર કરનાર

નારાજ=નાપૂરજ

ખીકલો; કર

હિસાબ=દીલગીર

સુખેથી=વગર શીકરે

હેં=નીચે

રૂએ=રેડે

દોષ=વાંક; ગુનો

સતાડવા=કુપાવવા

બુલ=ચૂક

સહન કર=ખમ, વેકું

સદગુણી=સારા ગુણવાળા

નીવડે=નીકલે; માય

સાર-ગુનો કપુલ

કરવાથી પરમેશ્વર ખુશ

માય છે અને આપણા

મનને શીકર રહેતી નથી

પાઠ રક.

ખાળાઓ=છોકરીઓ

હોસો હોસો=કમ'મથી

કન્યા=કુંવારી છોકરી

સારે રામે=મધુર સ્વરે;

મીઠે અવાજે

સીવણુ=સીવવાતું કામ

રમખેરગી=તરેહ તરેહના

રમના

મળપટા=મળે બાંધવાના

પટા

લેખા=મેઢે મજવાના

હિસાબ; મુખમથિત

ધાલ=આકાર

પ્રદર્શન=સમઢરખાન;

નમુનેદાર ચીજો ખતા-

વવા માટે એક ડેકાણે

ભેગી કરી રાખવી તે

ગૂંધેલી=વળ દીધેલી

ચિત્રકાચ=ચીતરવાતું કામ

તપ્તીન=મહાશય, લીન;	તે; બારીક તપાસ	ખાણીના બળથી (વરા-
એક ચિત	રાજધાની=રાજ્ય જે	ળથી) ચાલતી ગાડી
ખુખી=મહાધ	શહેરમાં રહેવા હોય તે	સાધન=વસ્તુઓ
મહતાજી=આશાળાની	શહેર, રાજગ દીનું શહેર	પુષ્કળ=ધણ, બહુ
વડી આ કિશક	ઈમારતો=કિચી બાંધ-	માણા=અનાજ
લગત=યોગ્ય	છીના ધરો	નાણું=પૈસા
ગુણી=ગુણવાન	ગિયો=મઠ	દ્રવ્ય=પૈસા
ગિહકો=આસિસ્ટન્ટ	રચના=મનાવટ, ગોઠવણ	હરકત=અડચણ
વર્તે=ચાલે	બાંધણી=બાંધનમ	સમ્રહ=સધરો, એકઠું
સલાહસપત્તએક વિચાર,	ખાણો=અનાજ ભરી	કરવું તે
મળી સમજીને ચાલવું	મુકવા માટે જમીનમાં	અવારનવાર=વારાફરતી
તે	જે ખાડા ખોદેલા તે	સધત=મેળાપ
શિક્ષણ=શીખવવાનું કામ	જર=જીવાર	સાર-પૈસા બચાવ્યા
સાર—છોડીઓને	ખાનગી=ગોનાની	હોય તે ધરપણના
બચાવવાથી તેમની	સળી=સડી, જીવાત પડી	વખતમાં તથા આફત-
અકલ ખીસે છે માટે	જુકરો=રેતી, એક જાત	ના વખતમાં ખપ જાયે
છોડીઓને બચાવવી	તો પોચો પત્થર	છે, માટે દરેક માણસે
જોઈએ	ખડ=ધાસ	પૈસાને સમ્રહ કરવો
પાઠ ૨૭.	ઉપયોગ=ખપ	જોઈએ 'વચ્ચન અને
સધરો=સમ્રહ	ગજી=વાસનો દમણો	પૈસો નકામો ગુમા-
કુદરતનું=ઈશ્વરી શક્તિનું	અમત્યની=ગરરની	લવો નહિ'.
અવનાકન=ધારીને જેવું	બાગગાડી=દેવતા અને	

સમજીતી—ગુઓ કે જતુની જાતમાં કીડી પણ અનાજ એકઠું કરે છે, અને બધી સાથે મળીને હ મેલા હળી મળીને દરમાં રહે છે.

પાઠ ૨૮.

પરખ=મુસાફર લોકોને
મફત પાણી પીવાનું
ઠેકાણું

વાદાફરતી=એકપક્ષી એક
કઠિઆરા=ચાકડા ફાડ-
નાર, લાકડા કાપીને
વેચનાર

વળેલો=વળગેલો

ખરાતડકો=સખત તાપ

વિમ મો=આરામ

ધર્માદા=દાનમા આપી
દીધેલું

દસમો ભાગ=દસ ભાગ

માનો એક ભાગ

આશીર્વાદ=આશિષ, દવા

ટાળવાર્થા=મટાડવામા,

દૂર કરવામા

મનોહર=મનને રાજી કરે

એવું

શીતળ=ટાઢી; ઠંડી

સાર—જે કાંઈ પેદા

કરવું તેમાંથી દસમો

ભાગ ધર્મના કામમા

ખરચવો 'જોઈએ જાય
જને પાવે ક્ષય.'

પાઠ ૨૯.

વળગ્યો=ભાગ્યો, બાંધ્યો

તર્ક=મનસુખો, વિચાર

તર્ક કઠાવે=મનસુખા કરે

શેખચલ્લી=ખોટા વિચાર

કરનાર

પાર=છેડો, અત

ઠરાવી=નકલી કરી

ધાડવો=ધી બરવાનું

માટીનું વાસણ

તરંગ=ખોટા વિચાર

કુણાવી=હલાવી

કપકો=ચુનાના બદલામા

કડવા શબ્દો કહેવા તે

ધર ભાગ્યુ=ધરભાર વમ-

રનો થઈ ગયો

નકામા=ફોફટ

માળી નાખ્યા=ચુમાળ્યા

ઉધમે=ધધે

માફક=પેટે

ચેતળ્યો=સમજાળ્યો

સાર—આપણા ધધા

સખધીખ વિચારો
કરવા, એકદમ પૈસાદાર
થઈ જવાના વિચાર
કરવા નહિ.

પાઠ ૩૦.

પતંગ=કનકવા

છેક=તદન

ફરીથી કરો=ખીજવાર

કરો. મતમમ હરકાંઈ

સાર કામ પુરું ન થાય

ત્યા સુધી ફરી ફરીને

કરવું

ચઢાવવા=ઉડાવવા

સપારો=ખેસ

ગોચુ ખાઈ=કુધો થઈ

કાચર થવું=ટાળવું

પ્રયાસ=યતન; મહેનત

આસમાન=આકાશ

ટપકા=ડાખા

વીંટલા=શપેટવા

સાર.—સાર કરેલું

કામ પુરું ન કરીએ તો

ખેલી મહેનત નકામી

જાય, અને લોકમા

મમક થાય. માટે હરકોઈ સાથે=સાથે

કામનો આરંભ કરતા

પહેલાં વિચાર કરવો,

કે એ કરવું વાજબી છે

કે નહિ, અને વાજબી

હોય તોજ આરંભ કર-

વો, અને આરંભ કર્યો

તોને કામ પુરૂ કરવું જ.

વચ્ચેથી અધુરૂ મૂકી

છોડી દેવું નહિ જે

માણુસ આ પ્રમાણે

કરતો નથી તે બાયલો

કહેવાય છે

પાઠ ૩૧

હોલે=હાલે

તરુવર=મોટું ઝાડ

જુલાવે=હિચોળે, હાલે

પાન=પાદડાં, પાંતરા

ગાન=ગાયન

ધ્યાન ધરત=ધરતીને પો

તાના મનમાં આશુતા

કલોહ=ચેનમાણ, આ-

નદ, મળ

પડદો ખોલે=મનની

વાત કહે

ચૂસે છે=શોષે છે

ફૂલરસ-ફૂલનાનો રસ

ધાટે=ઓવરે, કિનારે

જળધાટે=નદી કે તળાવ

કાંઠે

નિજ=પોતાના

વાટે=રસ્તે

પોટે=પ્રએ

માળ=માળામાં

જપતા=કરીને બેસતા

મળરકે=સવારે, પરાઢીએ

ધાય=દોડે

વનફળ=વનમાંના ફળ

જૂએ=હાલે

બલી બાતના=સારી

તરેહના

વિધવિધ=જુદી જુદી

દીનાનાથ=મરીબનોધણી

, પરમેશ્વર

મધુરો=મીઠો

ધરી=રાખી

નિર્મળ=ચોખ્ખું, મેલ

વમરનું

ઠરે=નિરાંતે બેસે

બલી બાને=સારી રીતે

હકાતી=હરાવી, હકાવી

હકાવી દીએ=હરાવે

મેળવાય છે=પેદા કરાય છે

રાજ અધિકાર=રાજસત્તા

વશ=તાબે

વર્ષતિ=દુષ્, આફત

વેરાધ જાય=જતું રહે

કામધેનુ=દરેલું આપ-

નારી માય

ચિતબ્યા=ધાર્યા

અપાર=પણીજ

પમાય છે=મેળવાય છે,

પેદા કરાય છે

સાર—ઉધેગી માણુ-

સને કષ્ઠ પશુ અધર

નથી ઉધમ કરવાથી જે

જોષએ તે મળે છે, માટે

ઉધમ કરવે.

સમજુતી—ઝાડ ને છોડવાની ડાળીઓ હાલે છે, પવન પાદડાં હલાવે છે.

શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં હોય છે. (મતમળ કે ક્ષોભ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતા જ મલમાં ચેતનાશ્રુ કરતા અને હમેશા પ્રુશીમા કરતાં ટોળામાં હળી મળીને રહેતાં (એક ખીજાને) મનની વાતો કહે છે. સુખીમાં પક્ષી હમેશા જાડ ને છોડવાની ડાળીપર ડોને છે. (૧) કોઈ જ મલમાં ફળ ખાય છે. કોઈ દાણા ખાતા જાય. કોઈ ફૂલમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી ઓવારે દોડી જાય, બધા પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછા ફરે. સાજો માળામાં બપ્પાને સુમે બેઠેલા જોઈ સૂએ છે, સવાર થતાં પહેલાં જીડીને દોડે છે અને કોઈ જ મલમાં ફળ ખાય છે (૨) સારી રીતે શુદ્ધતા ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે તે બધા પક્ષીઓ હેતથી ખાય છે વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે તે મીઠો માલ મડયા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલે છે, તે ખાઈને હમેશા સતોષ રાખીને દરરોજ ચોકાઈ પાણી પીએ છે અને પોતાને ડંડાણે આપીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારો રીતે હાલે છે. (૩)

ઉદ્યમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકલો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે, મનમળ કે પોતે આગળ પડે છે મહેનતથી મરણ મુજબ પૈસા અને અનાજ મેળવી શકાય છે. મહેનતથી રાજાની પદવી લેવી હોય તો તે કાંઈ આગે નથી મનમળ કે તે પણ મેળવાય છે. મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપદાઓ તુરંત જતી રહે છે. મહેનત માણસો ધૂળનારી પણ સંતનું દેવાની કાઢે છે. આરે બાળકો તમે મહેનતને કમજોર ફળ આપનાર માથે બરાબર

જાણો. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ધણો લાભ મેળવાય છે, (૧)

સાર—આજસ હેડા મહેનત કરવી.

પાક ૩૨.

સેના=ચાકરી

બદલામા=માટામા

ભોમનટો=વા ૧૨

વશ પર પર =છોડાના

છોકર, પેઢીવર પેઢી

સાતી=હા

સાતીની જમીન=ખડવા

લાયક ભા

ઉચ્ચ પ્રકરની=સારો પા

ઉપરે આપી, ફળદ્રુપ,

રસાળ

પ્રનાર=વર્ગ, ગત

નાનપણ્યા=મયપણથી

લાડ=હાલ

ઉછરે=મોટો થએલો

ધ્યાન=ચિત્ત, મન

સાચા=મદદગાર, ખેતીને

મોટે રાખેલો નોકર

પ્રકાર=રીત

મહનદુ=ઉદ્યોગી

પુ=હોલત

મુ=તા=ચાલતા

અર્થ=નતલજ, સાર

હહેલી=મોટાદરવાગવાળા

ધરતુ ભોવતળીક

ભરોસો=વિશ્વાસ

મહેનત=મજુરી

મેવ=મેહ, વરસાદ

નજર=નપાસ, દેખરેખ

ખાતરી=ભરોસા, પતીજ

સાર—આપણા કામ-

નો ભરોસો નોતર પર

રાખવો નહિ પણ નોકરો

કામ કરે છે કે નહિ તેના

તપાસ રાખવી

પાક ૩૩.

બેનપણી=સમઅર; સખી

પિડાય=દુખી થાય

મદુ=ગોળુ

પગ મૂકવાનુ=આવવાનુ

મન=ચેષ્ટા, મરજી

મદવાડ=રોગ, બિમારી

મહકી=મગહાડ

મૂળ=ખી, ખીના

નીરોગી=રોગ વગરના

જતુ=જીવડા

પાકે છે=પેદા થાય છે

ખુણેખાચરથો=ખુણા

મથી

વાળી નાખીએ=સાફ

કરીએ

શ્વાસવડે=હમ લેવાથી

ખુણા=કધાડા

મુધરતી=સ્વચ્છ થતી

નાશ પામે છે=જતા રહે છે

।મનાશ=બેજ

ટોળી=રેડી

મહુ=મદુ

ટાઢીઆ તાવ=મેલેરીઆ

તાવ, નહારીહવાને લીધે

જે તાવ આવે છે તે

મરે પ્ર=ઉતરે છે, પથે છે

ઝીણે તાવ=હાડનો તાવ;

(એ તાવથી શક્તિ મ-

ણીજ ઝોણી થાય છે)

લકવો=એક જાતનો રોગ

(એથી ફરીરનો કોષ

આમ જુડો પડીજાય છે)

નળર=સંઘાસ
 મોરી=નીક, મટર
 ઝાડીઝૂડીઝાડીઝપટી
 દુર્ગધ=ખરાબવાસ
 તદન=ખીલકુલ
 ખુલ્લી રીતે=સમજ પડે
 એવી રીતે
 સાર—ધર, વાડા વગેરે
 દરેકની જ ચોક્કસ રાખવી
 પાઠ ૩૪.
 હયા=સારા
 પ્રાણ=જીવ
 વૃદ્ધ=ધરડાં
 પાટવી પુત્ર=મોટો છોકરો
 નિશ્ચય=કરાવ
 સમાચાર=ખબર
 અઢે બાઈ=ઢોર
 ઉથાપશે=ચોપશે, ભંગ
 કરશે, ફેરવશે
 સંદેહ=શક, વહેમ
 વરદાન=માગેલું આપવું તે
 લેખા=મામતા
 વનવાસ=જંગલમાં
 રહેવું તે

હં=હા. બક:
 અણુસમજીવન વિચાર
 રના, મૂર્ખ
 શોક=દીનગીરી
 દેહ મુક્યો=મરણ પામ્યા
 ધિક્કાર=તિરસ્કાર
 કરાવ=નિશ્ચય
 સાર—“સોખત તેવી
 અસર” હ મેશા સારાની
 સોખત કરવી કામ કરતા
 પહેલા શુ ફળ આવશે, એ
 બાબતનો વિચાર કરવો
 કે જેથી પાકળથી પ-
 સ્તાવું પડે નહિ.
 પાઠ ૩૫
 ટોળું=જથો
 હાથ=મે વેત જેટલી
 લખાઈ
 ખરી=પકડી; ઝાલી
 સરથાક=પીપી
 નટ=જો વગેરેનો વેપ હાથ
 હથા ખેલ કરનાર
 અમકસરત=શરીરની
 ફેળવણી

ગુલાટ=ગોલાટ
 ચક્રચક્ર=ગોળગોળ
 ચમકે છે=ઝળકે છે
 અંકારા=અમકારા
 શાખાશાખન્ય
 દરકાર=પરવા
 જીવની દરકાર રાખતા
 નથી=મોતની બીક
 રાખતા નથી
 સ્થિર=હવા વમર
 સફાઈ=ચાલાકી
 ખેલવરમત
 ચમત્કારવાળા=અચરત
 પતાડે એવા
 નળરમધી=મદુથી જો
 નારની આખે જુલા-
 વવામાં નાખવી તે
 ખુખીદાર=વખાણવા લા-
 ચક; ચમત્કારી
 દસરત=શરીર કસવું તે
 ગુજરાન=ગુજારો, પે પથ
 સાર—અમકસરતથી
 શરીર કસાય છે,

માટે નાનપણથી કસરત
કરવાની ટેવ રાખવી.

પાઠ ઉક.

ગ્રીષ્મ ઋતુ=વૈશાખ અને
જેઠ મહીનો; ઉનાળો

મહિમાય=મોટાઇ

નીરખી=નેપ

શીતળ=દી

કોકિલા=કાવત

ટહુ=કોયનના બોલ

ધરતી=જમીન

તપતી=ગરમ થતી

સુગંધ=સરી વામ

મોત=આપ્યા આમલીના

ફૂલ

વસતત=વસત ઋતુ,

જુનાઈને આગળ માસ

ભમતી=રમડતી

ફળી=પાકી

લલસાય=લોભાગ

જનો=માણસો

લહી=જેપ

ભત્રી=સારી

મલી લીલી=ત્રીલીલમ

અતિ=ધણો

શાખ=ઝાડપર પાકેલી

કેરી

રસદાર=રસવાળી

સુકેસરી=સારા કેસરીઆ

રમતી

ચિત્ત=મન

હરતી=ખેંચતી

ડગતી=રહેતી

દીનમા હરતી=યાદ રહેતી

પ્રવેશ કરીને=આવાને

ઉડળાટ=ધામ

ધરે છે=કરે છે

વને વન=જ ગલે જ'ગલ

આત્ર=કેરી

આત્રતરુ=આત્રો

વાસ કરે છુ=રહુ છુ

ચિન કરે છુ=મન

ખેચુ છુ

સ્વામ=કાળા

પરખાક=ગોળખાક

કામળ=નાગુક

ઠંઠ=સાદ; સૂર

સગીન=માયન

સૂર=અવાજ

ગળવુ=ગજવી ખૂડુ

ફેપેરી=ફેપાના જેવો સફેદ

દીપે=શોભે

મધુર=સારો

કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ

કુલેલ=ખીસેતી

વેલમા=વેલમા

અગમા=શરીરમા

અનેક=ધણી

પાખડી=ફૂલની ખાદી

પ્રસારી=ફેલાવી

ઝરીરપ=ઝરીના જેવો

ગ્રીષ્મનો બાળ=ગ્રીષ્મની

શરઆત

કોકિલ=મધુર

ભારી=ધણો

અટમે.ગરે.એક જાનો

સુગંધીદાર મોટો મોમરો

રસીલી=મન આપનારી

સમજીતી-પરમેશ્વરની મોટાઇ અમે શ્રીજમજીતુમાં જોઇ લીધી આડની ઠડી
 છાયામાં ફૂલ ફળને ખુશીથી હાલતા જોયા. (૧) કોયલ મીઠા સ્વરથી
 બોલતી હતી, તેથી આ આપ્તાનુ આડ સાર દેખાય છે. જેમ
 જમીન (સુરજની ગરમીથી) ગરમ થતી જાય છે તેમ મોગરો (પોતાની)
 સારી વાસ ફેલાવે છે. (૨) આંખો—જ ગલમાં અને આડમાં રમતી
 અને ખૂશ થતી વસત ઋતુ મને (આપ્તાને) મોર આપીને રખડતી
 રખડતી ગઇ. પછી ગરમીની ઋતુ થઇ એટલે આપ્તાપર બહુ સારી
 કેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઇને માણસો તે લેવાને
 લોભાય છે (૧) એ ઋતુમાં બહો તાપ પડે છે, તેથી કેરીઓ
 આડપર પાકીને ખરી પડે તે પછી રસદાર થઇ ને સારો કેસરીઓ
 રંગ ધરે છે તે (કેરી) રસથી દુનિયાના લોકોનું મન પોતાની તરફ
 ખેંચતી, તેથી કેરીની મળ મનમાં રહેતી. (૨) કોયલ—જીઓ આ
 ગરમીની ઋતુમાં ધામ બહો થાય છે. તેથી પક્ષી જીડિતે જંગલ
 જંગલ ફરે છે. હું (કોયલ) ટકુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું
 છું મારે રહેકાજી આપ્તાના આડપર છે (૧) હું મારા કાળા રંગના
 ફરીરથી જોળખાઉ છું અને મારા મધુરા લાઠ વડે વખણાઉ છું.
 (હું માણસોને) ગાયનના સ્વર સમજાવું છું અને મનને મોહ પમાડે
 એવો બામ બહો ગળવી મૂકુ છું. (૨) મોગરો—જીઓ આ બામ
 સફેદ મોગરાના ફૂલથી ફેરેરી હોય એવો શોભે છે. વેલાઓમાં
 ખીલેલી ઠળાઓ છે તેથી ફરીરમાં સારી વાસ ભરાય છે. હું બહુ
 ખાંખડાઓ ફેલાવી જારીના જેવો બન્યો છું, બધા લોકોએ મને
 શ્રીજમને ખીલેલો બાળક ગણ્યો છે.

આંખો, કોયલ અને મોગરો એક હારમાં ગાય છે.

આંખો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી.

કાચલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે ધણી વખણાઉં છું.

મોગરા—બટ મોમરાની મીઠી સુમધ છે.

અર્ધા કહે છે અને સારી અને શોભીતી ઝીંખ ઝડપુ નાણી.

પાઠ ૩૭.	સાર—અમલ્ય માણસ	ટાચ=ઉપલોભામ, મથાળુ
ઉપજવે=પેદા કરે	બણેલાને જાડુગર જેવો	સપાટ=સરખી
મડમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી	સમજે છે તેથી હમેશા	શિખર=ટાચ
પાદરી=પ્રિયતી ધર્મનો	તેને તાબે રહે છે, માટે	મુશ્કેલ=અધર
બોધ કરનાર	દરેક માણસે વિદ્યા મેળ	ચઢાવ સીચો હતો=ચઢ-
બોધ=ઉપદેશ	વવાને પ્રયત્ન કરવો.	વાતુ સીધું હતું
દેવળ=દહેર	ભાગ ૨.	કુડ=ઝાંપી બાધેયો કરો
કુશળ=હોશિયાર	પાઠ ૩૮.	પુરજ=કિલ્લાનો હથો
શર ક્યું=કરવા માડ્યું.	ભાટ=કવિતા જનાવી ખરા	ગોળ ચણેયો ભાગ
કાટપુણી=શીઘ્રપ્રમથા	ખોટા વખાણ કરનાર	પ્રવાહ=રેન, વહેણ
ઉપયોગી લાકડાં તુ કે	એક જાત	તળેટી=પર્વતના મૂળ
લોહાનું એક ઓગર	ખડાદુરી=પરાક્રમ	આગળની જગા
(એનો ધાટ કાટપુણી	પારડી=સુરત જિલ્લામાં	ખીણુ=મે પહાડ વચ્ચેની
જેવો હોય છે માટે	કસ્યો છે.	જગા
કાટપુણી કહેવાય છે)	વલસાડ=સુરત જિલ્લામાં	હાર=ઓળ
વખત ન લગાડ=લીલ	કસ્યો છે	પમથી=પગે ચાલતાં
નહિ કર	આળંગી=૪૮.૨ી	પડેસો રસ્તો
ઓગરા=હથિયારો	વહેણુ=પાણીનું વહેણું તે	રમણીય=મનોહર; સુંદર
લીલ=જામલમાં રહેનારી	પ્રવાહ	સપાટાજંધ=જલસદી
અનાથ જાત	ખડેર=માંગેલી ધમારનો	નકશો=પામ, દેહ, કે શહેર
પોઠારવા=જમ પાડવા	હથો=હાથ સુધી	રનો ચિત્રેયો નમુનો

આકૃતિ=ધાટ, આકાર	હીરપ થએશે	ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
નમુના=નકલ	ખડક=પોપડો	ધસડી=તાણી
સાર=અવલોકન ક-	ઉપસી=ડુધી, ઉચી થઇ	બેટ=ચારે બાજુ પાણી
કવુ અને પછી તેવો ધાટ	ઉપસેશે=ઉચો આવેશે	ને વચમાં જમીન હોયતે
બનાવવો કે નથી જોએલું	ઉપસેગી=જરૂરતું	મુખ=નદી ફરીઆને મળે
જરાજર ધ્યાનમાં રહે.	સાર=આ પાઠથી	છે તે જમા
પાઠ ૩૯.	કુદરતનું બાન થાય છે.	ચમકારા=જમકારા
ખોડા=ઝાડપાન વગરના	પાઠ ૪૦.	સરિતા=નદી
બેખડો=પત્થર કે માટીના	ફરફર=મારીક ટીપા, યુદ્ધ	તરુ=ઝાડ, વૃક્ષ
ઝુલતા મોટા ટેકરા	મેળાપ=મુલાકાત	નીરે=જળથી
દેવસ્થાન=દહેર, દેવળ	વહેળો=નાની નદી	તીરે=કાંઠે
સારી=ફળદ્રુપ, રસાળ	ધોધ=ઉચેથી નીચે	ચિત્રવિચિત્ર=મતમત-
દેવકી ઉનાઇ=સુરત જિ-	ખડુ પાણી	ના, તરેલ તરેલનાં
હામા વસદાની પાસે	શક્તિ=મળ	કિનારે=કાંઠે
ઉના પાણીનો કુડ છે	પચી જાય છે=નીચે ક-	ચરતા=ધાસ ખાતા
તે મામ	તરી જાય છે, સમાઇ	નિશ્ચય=નક્કી
પીમળેશે=મરમીથી પ્રવા-	જાય છે	પિછાણીએ=સમજાએ

સમજુતી—સ્વચ્છ પાણીથી ભરેલી સારી નદી જુઓ, તને કાંઠે નાનાં મોટા ઝાડો જોએલાં છે. એમાં જુના જુના રમના માછલા મળ કરતાં અને કિનારાપર લીલુંદમ જેવું ધાસ પડ્યો ચરતા જણાય છે. બધા શહેરનો દેખાવ નક્કી નદીથીજ સમજવો. નદીની નહાવાનું થેવાનું, પાણી પીવાનું મોટું મુખ સમજવું.

પાઠ ૪૧. વાનો ખંધો કરનાર ખાર=ખારો
ખલાસી=વહાણું હંકાર- મહેળા=મણી મોટા ખારીએ=નદી, ખાડી

કે દરીઆમાં પાણીનું
ચઢવું તે જરતી, ને
ઉતરી જવું તે ઝોટ
મોળાં=છોળો

કોડીઓ } દરિઆમાં પ્રા-
શખના } પાણીઓને ર
છીપો } હેવાના ધર
પાઠ ૪૨.

હજીરો=તાપી નદીના
મુખ આગળ હના
ખાવાની એ જગા છે
મછનો=નાની હોડી
જૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
ટડેલ=વહાણુ ચલાવનાર
મુખ્ય ખલાસી, સાર
માછીતી=મગર
જૂગોળ વિદ્યા=પૃથ્વીના
ગોળા ત્રિપેની વિદ્યા
પુરતી=જોષએ તેવી
મગીઆ=મગ જટલી
નાની
નિશાન=એપાણી
જૂશિર=જમીનની અણી
લાખી વંધીને દરીઆના
અંતેથી હોય છે

ધૂસે છે=પેસે છે
અખાત=સમુદ્રનો ફાટો
લાખો વંધીને જમીનમાં
મએલો હોય તે
ઉપસાગર=પહોળા મેનો
અખાત
કાંપ=પાણીમાં ધસડાધ
આવેલો કાદવકચરો,
ચણ
ખાજે છે=ઠરે છે
દ્રીપ=દ્વિપ=જેની ત્રણે બા-
જુએ પાણી ને એક
ખાણુ જમીન હોય તે
કિવા=કામ
સામુદ્રપુની=એ મેટા પા
ણોના ભાગને સાધનાર
પાણીનો નાનો ભાગ
પાઠ ૪૩.

કારીગર=સુધાર, લુહાર
કુખાર, વણકર વગેરે,
કારીમરી કરનાર
દેશાધિ=મગીરદાર, વત-
નવાઓ

વસવાયાં=સુધાર; લુહાર
વગેરે ગામની વસ્તીનું
કામ કરનાર લોક
આરા=પૈડાની વચમાંના
ફરતા લાકડાના કકડા
વાસલો=સુધારનું લાકડા
ધડવાનું ઝોળાર
ટકાઉ=મજબુત
ધમજ=વા કુંકવાનો
સચો [ગારી
તણખા=સજાગની ચણુ-
ચોપાસ=ચારે અણુ
વાટ=લોહાનો ગોળ પાટો
સજ્જડ=સખત
ચાપડો=પૈડા જેવું
કુખારનું ઝોળાર
લોહા=જયકા
કોસ=ગાઉ
ફાળકો=કામડીના જે બા-
ટપર કાતેલું સૂતર વિ-
ટાળવામાં આવે છે તે
તાતણા=તાર
તાણવાણુ=વણુવાળી

સાળપર ને ઉમા દોરા
રાખવામા આવે છે
તે તાણો, અને આડા
દોરા રાખવામા આવે
છે તે વાણો

ખાદી=દોટી

ખોળીકા=ગોદડાનું કપડું

બજમ=પાથરવાનું રંગી
ત બિછાનું

ખાંડ ૪૪.

મામ=જેમા થોડાં ફળીઆ
ને થોડા ધર હોય તે
ચહેર=જેમા છેલ્લ ધ ને

હારબધ ધર હોય અને

સારાસારા બજર હોય તે

છુટ્ટી=રમ્મ

મિલ્કીદંડા=મોષ દંડો

દંડો=મલ્લી ઉડાવવાની

એક હાયની લાકડી

તાલુકો=પરગણું

વળવાનો=ફરવાનો

ફહાડો વળવાનો=ફાયદો

થવાનો

રોળ=કબરો ઉપર બા-

ધેલાં મકાન

મસીદ=નિમાજ પઠવાનું

ઠેકાણું

કોતરકામ=પતથર કે લા-

ડામા કોતરેલું ચિત્રકામ

ટપાલ ઓફિસ=પે બટ

ઓફિસ

બજર=હાટ

કારીગરી=કારીસજ; બ-

નાવટ, હુન્નર

વરાળયંત્ર=વરાળના જો

રથી ચાલતો સચો

ખાંડ ૪૫

મુખી=પટેલ

કચેરી=ઓફિસ

તમાવી=સરકારે ખેડુતને

ધીરલા નાણા

મહેસુલ=જમીન ખેડવા

બહલ સરકારને બરવાના

રૂપીઆ, જમીન વેરો

હદ=સીમા, મર્યાદા

ફેરણી કારકુન=તાલુકાના

ગામની સીમમા ફર-

નાર કારકુન

હવાડો=કુવા નજીક ટો-

રને પાણી પીવાને માટે

આધેશો કુંડ

દુરસ્ત કરાવવું=ભાગેલું

સમરાવવું

ઝોવરસીયર=આધકામ

ખાતાનો અમલદાર

ફાજલદાર=તાલુકાના પો-

લીસનો ઉપરી

મુખરમો=કેસ

સાક્ષી=જુબાની

અવરલકારકુન=મામલ

તદારના હાથ નીચેનો

પહેલો કારકુન, થર્ડ

કલાસ માજરટ્ટેટ

જમાદાર=મે તથા એટનો

ઉપરી

ખૂટતા=ખેંઠતા

રજુ=હાજર

સખ્તી=જોર જુલમ

પગાર=દરમાથો

નાયક=સિપાહીની ટોળીનો

ઉપરી

તિઝેર=તિઝેરીનો

હપરી	વિભાગ=ભાગનો ભાગ	તી=અનાજ ખાઈ
રસીદ=પહોંચ, પાવતી	કમિશનર=વિભાગનો	જનાર એક જાતનું પક્ષી
કોથળી=ચેડી	હપરી	પાક=મેલ
કારકુન=જાવવાનું કામ	કસેકટર=જિલ્લાનો મુખ્ય	ખંડક=પિસ્તોલ જેવું
કરનાર	હપરી, જિલ્લાનો સુબે	હથિયાર
ખત=દસ્તાવેજ; લેખ	મુલતવી રાખવું=થોડા	પરવાનગી=છુટ; રજા
હવાલદાર=પોલીસ પટેલ	વખત સુધી નહિ વસુલ	આશા=ઉમેદ
ના હાથ નીચેનો હલકા	કરવું તે	મલામણુ=સિદ્ધારસ
પગારનો સિપાઈ	અમલદાર=અધિકારી	છુટ=રજા, પરવાનગી
નોંધવાનું=જાણી લેવાનું	સુખાકારી=આરોગ્ય	હાલ=હાલુ
દવાખાનું=દરિપતાલ	દેખરેખ=તપાસ	ડેપુટી=મદદનીશ
છરી=શીનળા કાઢવાનું	ઈજનેર=આધારમ ખા-	કન્યાશાળા=છોકરીઓની
ઓળટ	તાનો વડો અધિકારી	નિજાળ
શીતળા=સૈયડ, બળીઆ	ઇન્સપેક્ટર=તપાસણી	પરીક્ષા=તપાસ
કોચનો=કાણા પાડી ચેપ	કરનાર અમલદાર	શેષવા=તજવીજ કરવા
મૂકનો	વહીવટ=કારભાર	નાલાયક=નહિ ચાલે એવો
ચેપ=પર, રસી	મામલતદાર=તાલુકાની	નિરાશા=નાઉમેદ
પાઠ ૪૬.	જમામ ધીવસુલ કરનાર	ખૂન=મારી નાખવું તે,
તાલુકો=ચણાં મામ મળી	અમલદાર	ખાત
ને યએલો ભામ	લેગુદેલુ-જેવું દેવું	ગુજારી=સાક્ષીએ કહેલાં
જિલ્લો=પણા તાલુકા	મુન્સફ=સઅજજ	બોલ, સાહેદી
મળી યએલો કસેકટરના	પાઠ ૪૭.	ભાગ ૩.
તાબાનો મુલક	ખીના=ખાત, હકીકત	પાઠ ૪૮.
	રેલ=પૂર	નાણું=પાણી જવાનું

મરનાળું
 મૂળનડી જે ઠેકાણેથી
 નીજે છે તે જમા
 ડહોળું=કાવવાળું
 ચિકાર=મેઠ કાઠે બરપુર
 ઝરણું=જમીનમાંથી પુટ-
 તી પાણીની સેરા
 બરફ=ટાઢથી ઠરી ગએલું
 પાણી
 ઠરી=જમી બ'ધાઈ
 થીજતે=કરોને
 થટ=ખડો
 કરચો=ઝીણા કટકા
 હિમ=કંડર
 જાફ=વરાળ
 ફિરણું=મીઠી લીટીમાં
 પડતો પ્રતક્ષ
 દીપા=ફોરા
 ઝાકળ=ડીના જોરથી
 હવામાંની વરાળનું પાણી
 થતું તે.
 અટકી એ=થેભીએ
 પાકે ઠહ.
 દેવતા=અભિ

ડુંકણી=વાસની ભુ'મળી
 વા નાખીએ=રીજીએ
 મનિ=હીરવાણ
 મીચું મત્તી=મીચું સાથની
 વાટ
 અમારા=સળમતા કોયલા
 તાજી=ચેડખી
 ઠરી જાપ=હોલવાપ જાપ
 ગુ'મળાઈ=ર'ધાઈ
 જોત=મળતું. બડકો
 દવ=જ'મલમા લાગેથી
 આમ
 પાકે ૫૦.
 મિહાઈ=મ'થ્યા પદાર્થ
 કટાળનો=કાપર થનો
 પૂ.ળ=વણ
 મીડું=લૂણ, નીમક
 મેળી=રીડડી
 બેસ્વાદ=સ્વાદ વમરની
 સ્વ=છ=ચેડખું
 ખારીઆ=ચીમકાના
 કકડાને મીઠાના પાણી-
 મા બોળી સુકવી બ-
 નાવેલા તે

જીવ=જીવાત
 તાજી=રતના
 અમર=મીઠું પાકે તે જમા
 જીઆળ=પાણીનું ચઢતું;
 બરતી
 કણી=રજકણ
 સાંભરી લઈ=કસરડી
 લઈ, એકડી કરી
 ઢગલા=ઢગ
 તરી આવે છે=કપર
 આવે છે.
 સિધવ=મીઠાની એક જાત
 જધા'ખ'ધ=પણુજ
 દેસાવર=પરદેશ
 સાર=માણસને પહેલે
 નગરે હવાની, બીજે
 નગરે પાણીની, ત્રીજે
 નગરે જોરાકની, અને
 ચોથે ન'ગરે મીઠાની જ-
 રર છે. મીડું સ્વાદમાં
 ખાર છે, જાત મીડું ક-
 હેવાનું કારણ એ કે
 તે જોરાકને સ્વાદવાળો
 બનાવે છે,

પાઠ ૫૧.
 અંધક=પીળા રંગની ઝટ
 બાગી નમ એવી વસ્તુ
 મતલબ=ધન્યતા
 ખાસ=અસુસ, જરૂર
 બરડ=ઝટ બાગે એવી
 ચુરેચુરા=લુકેલુકા
 મૂળર મ=પ્રથમનો રંગ
 આંચ=ઝળ
 ધરી=પડી
 બડકો=અળતું
 વિસ્મય=નવાઈ
 જાજરો=ફૂલનો માથામાં
 ધાલવાનો તોરો
 ઝાળ=આંચ
 આપુ=ફીકું; તેજ
 વગરનું
 ઉઠાવવા=અદલવા
 સાર=અધકમા રંગ
 ઉઠાવવાનો ખાસગુણ છે
 પાઠ ૫૨.
 શ્રોત્ર=મરજી, ધન્યતા
 અજાણી=પટકડી, પછાડી
 અરમચડી=ખાસ ખ-

ઘોડીઆ વાળી
 ફટકડી=એક જાનની
 તુરા સ્વાદની વસ્તુ
 બાજુ=પાસા
 પાસા=કારણો
 પહેલદાર=પહેલવાળી,
 પાસાવાળી
 હાર=કાઠો
 કીમતી=વધી કિમતનો
 અકીકર ગીત ગળાવતા
 પત્યરની એક જાત
 ઝવેરાત=હીરા માણેક
 વગેરે રત્ન
 ઝુમ્મર=કાચનું કે ધાતુનું
 ઝાડ

પાઠ ૫૩.

કાદાળી=જમીન ખોદ-
 વાનું ઝોળર
 સમી=દુરસ્ત
 બઢી=ધાતુ પીમાળવાનો
 ચુનો
 પાનું=ફળ
 એરણુ=લુહાર, સોની વ-
 જેરે જેનાપર મૂકી

ટીપે છે તે ઝોળર
 ટીપીને=મીડીને
 સીધું=પાસર
 નળીઓ=શુ મળીઓ
 રવેશ=માળનો ઝુલતો
 ભામ, જાખ
 ખીટીઓ=ખુટીઓ
 ધા કર=ડીપ
 પોલાદ=ખર લોહું
 કરવત=લાકડા વહેરવાનું
 હથિઆર
 અપુ=ધટાદાર છરી
 રફૂ=પેચવાળો ખીલો
 કાનસ=રેતરડી
 ધડતર=ધડીને બનાવેલું
 નકકર=સંગીન
 પાધર=અહારોઅહાર

પાઠ ૫૪.

મુદ્રિય=ચીરીના જે ભામ
 વડે કામ અથવા બા-
 ન થાય છે તે. (જેમ
 કે આખ, કાન, નાક.
 જીભ, આમડી, હાથ,
 પગ, મો, ચૂંક, ઉપરચ)

મુખ્ય=મેટા
અંગ ભાગ અવયવ
સોપારીના ઝાડ સોપા-
રથ
ચોટી=વળગી, બાઝી
અગત્યનર
કિલો=પાણી
શીષી ચૂસી
એકાદુ=એક
ખ્યાલ=અટાળ, ધારણ
બારી=સુદમ, ઝીણા
ઝાટકીએ=કપડીએ
સાર=ઝાડના મુખ્ય
છ અંગ છે મૂળ, થડ,
પાદડા, ફૂલ ફળ, બી
પહેલા ત્રણ ઝાડને જીવા-
ડનાર અંગ છે
પાંડ પપ
સીસાપેન=પેનસીસ
ધટ=ધાડું
ચીકણ=ચિકાણવાળું
હેલ=કાણું, વેલ
ઝરપે હેન્ધીરે ધીરે વહેહે
આરપાર=આ બાજુથી

પેલી બાજુ
તાડી=ખાટો નીરો, ખ-
જુરી કે નાડનો રસ
નીરો=ખજુરી વગેરેનો
તતતનો ઝરેનો રસ
ખરસાણી=થુવેરની એ-
જાત
થોર=થુવેરીઓ, ઠાંટાતું
ઝાડ
મુંદર=ઝાડનો ચીંચો રસ
આંકડો=એક જાતનું
ઝાડ(એના ફૂલ હનુમન
ને ચઢે છે)
કપવાસ=ભૂખ્યા રહેવું તે
સાબુચોખા=વાસીઆ
ચોખા
ઝાલ=ઝોડા, ચામડી
રેસા=તણ, તાર
ડહોળી=ચતોવી
મળણી=માળરાનું ઝીંગા
કાચાવાળું વાસણ
હલકા=જલદી પચે એવા
પાંડ પદ,
શુમાર=આશરે

કુડી=નાનું કુકું
કબી=કકુંની કઠી
મુખળા=કુડા કે કઠીની
બાજુએ સે.યા જેવું
હોય છે તે
ખાચ=ખોખણ
મુલક=દેશ
ઠાકકખાની=પીળા પોચા
વાજબા-ઝીણા કાળાશ
પડના
પોટો=ધોળો હુમસો
હુમસો=કુડા પથ્થુ ભરાઈ
ફાડ=ભાગ
પુષ્ટિકાર=જોર આપનાર
ખરછા=હથ્થુ ને ખર-
બચકુ લાગે એવું
થુનુ=ભુસું, ચાળણું
બાફે=મરમ પાણીમાં
પકવે
હવાસો=નારની ચળણી
ઝાટકીએ=કપડીએ
ચાળણ=ચાળતા બાકી
રહેતો ભાગ, થુલુ
રવો=ઝીણાકાચાદાર લોહ

આથો-અટીને ખાડું
 અએહું ખીરું
 ભોપી=પટ્ટી
 જખમ=વા
 પોટીસબગમડાં વગેરે
 દરદ પદવવા માટે થકું
 આગળી વગેરેના લોટની
 બાજીને લુગદી કરવામાં
 આવે છે તે
 સાર-અનાજની પ-
 રીક્ષા તથા તેનો ઉપયોગ
 સમગ્ર છે.

પાઠ ૫૭.

બગીચો=માગ
 દાડી=વચલી નસ
 થોડો=જથો, જુડો
 ચૂટી=તોડી
 સાકડું=નાનું
 મજૂરે=રમવાના પાનાં
 મ.ફક=પેટે
 ઠમજબતળાવમાં થતુ
 એક જાનનું ફૂલ
 અળવી=અળુનાં પાડાં
 જખખધ=સામકું

કુંવાર=કુંવારનો છોડ
 દાતા=અણીવાળી કોર
 અગથીએ=અગથીઆ-
 નું ઝાડ
 ગુવમેર=એક જાનનું
 ફૂલ ઝાડ
 ણી-વગર ખીચેલું ફૂલ
 પાઠ ૫૮.
 જીવજંતુ=નાના જીવડા
 પત મીઠું=એક જાનની
 સુદર પાખવાળો બીડો
 જઠર=ખાધેનું પચાવ-
 વાની કોથળી
 પારખ્યું=ખણ્યું
 ખૂનસૂરત=દેખાવડી
 ખીલકુલ=સમુજગી
 માદા=પશુ, પક્ષીમાં બી
 જાત હોય તે
 પાખ=પર
 વૈતરી=વેઠ કરનારી
 અવસ્થા=દશા, હાલત
 મદલવી=ફેરફાર કરતી
 ધયળ=પેટે ચાલનાર કીડા
 કોશેટો=લાખી ગોળ દડો

નિરાંતવળી=નિરાંત થઈ
 અવનાર=એકપ અદલી
 ખીમ ૩૫માં આવતું ને
 પુડા=મધમાખીનું ઘર
 હુમલો=હલો
 મટુંબ=વંશ, ઓલાહ
 વદા=વાદા

પાઠ ૫૯.

બાગોળ=શહેર કે ગામ-
 મા પેસવનો દરવાજો
 ઘોળાયા કરનો=વારવાર
 યાદ આવતો
 બાથું=સુમ ફરીતું ખા-
 વાનું
 સમડી=કામડાના આકા-
 રનું મોટું પ્રાણી
 તીર=ગામડું
 ધસારાખધ=ઝડપથી
 નજર=નીધા
 નહોર=તીણા નખ
 ચીરે=ફાડે
 કરાઠી=સુકાએલા છોડની
 ડાખળી, રાડા
 સરી=વપસી

અ'ધારા=અધાર, ફેર; ત'મર
ગીધ=ફાડી ખાનાર મોડું
પક્ષી
ઢોળાવ=કાળ
મરદન=ડોક
ખાઉપરાં=ખાતાં ધરાય
નહિ એવા, અધરાંતીઆ
મળે છે=ઉતારી દે છે.
કોહેલું=સડેલું
કમકમાટ=ચીતળી
સાર-ધણે જે પ્રા-
ણીઓ બનાવ્યા તે આ
પણા સુખને માટેજ
બનાવ્યા છે, માટે પર-
મેશ્વરનો પાઠ માનવો.
પાઠ ૬૦
ઠેકડા=કુદકા
દોડાદોડ=નાસાનાસ
બપકાદાર=શૈભિના
સુદર=ખૂમસુરત
વલવલાટ=હરીને નહિ
બેસવું તે; વલોપાત
રમુજ=માનદ
મકન=સરીર; અમ

પાટિ=મરડે; વાંસે
મુચવાળી=મુમખા જેવા
વાળવાળી
છોડાં=છોતરાં
મર=માવો
કુમળી=નરમાશવાળી
કુ'પળ=શુભો; અફર
કાતરી=કાપી
રાક્ષી=મને બાજુપર
અકેકો અણીદાર દાંત
હોય છે તે
ફવાડી=ઝીણા વાળ
ચકાર=આલાક
અવાજ=સાદ
લાટકી=ખુની
ફરમન=શત્રુ
અચાવ=રક્ષણ
પોલાણુ=પોડળ ભાગ
મુમખો=મથો
છત=છાજ
ખીકણુ=ખીએ એવું
નજરે પડતું=દેખાતું
ખાસ કરીતે=અણુ કરીને
ફરવું ફરવવાયે

તેજ=આલાક
કીવતવાળા=મજાનુત;
જેરવાળા
ઉપરાઉપરી=એક પછી
એક
દાગ=કુદકો, છત્રમ
લટ=ગડી
રતુમડો=રતાશ પડતો
કલા=પુળા
રહેકાણુ=વાસ, રહેવાનું
ઠેકાણું; મુકામ [વખત
સમીસાન=દીવામતીનો
પાઠ ૬૧.
પૂછડીકલાવનો=ખૂશયતો
ફરી વળ્યા=વીટળાયા
સરત=હાર જીત
ખ'ખેરી=ઝ'ટકી
હટે=ફર નય, ખસે
લટકતી=લખતી
લાળ=ચીકણું થુંક
પળ=પામ આમળા
જેટલો ભાગ
મખડો=કોટ

ભરૈસાહારવિધાસુ

મમતાળુમમાયાળુ

તામેદારમુકમમાં રહેનાર

પત કરતીમેખતી,

અણુકારતી

માનમઆમર, મોટાપ

ભાવમપ્યાર, હેત

પાઠ ફર.

સવાલમપ્રશ્ન

ટટારમેતીધા

અણી પડતામઅણીવાળા

દેખાવમેશીભા, ભરાવ

બરછટમકરકરા

બગાસુ આપ છેમઆળસ

હર કરે છે

ડાચુમમડયુ

ભોરાવરમઅળવાન

નળેમધુટણથી પાટલી

સુધીનો પમનો ભામ

વિકરાળમબિહામણ,

ડરામણ

છાતીવાળુમહિ મતવાન

કુમલોમધસારી

ડુટડીમટોળી

બદામીઉમબદામના રંમ

જેવું

જુરાશ પડતીમજુરાશપર

પાદરમમામના આપા બ-

હારની જમા

કીકિઆરીમેચીસ

પડકુમપહોચેલું, પેક

ખ ધુમનુચુ

બમેમમટકે, રવડે

ભારોમનુચો

ખોળમેશોધ, તપાસ

દરાખ જેવામમળ્યા, મીઠાં

વાહમેશોરડીતુ ખેતર

પાઠ ફર.

ધુરકવામેડોળા કાઢવા

ખાતરમમાટે; વાસ્તે

પબવોછોમેહેરાન કરોછો

કોઠીમેનાનો કોટાર

નુકસાનમઅગાડ

કીકીમઆંખના ડોળાની

વચ્ચેનો જોળ કાળોભામ

સહેલાધથીમેયોડીમહેનને

આખામેયોડા

શોભામેદેખાવ

ગાનમસમજ

ખપરમઅણ

ધોરમેનણું મિહામણું

આનમતરવારતુ બર

ચીરમેફાડું

કરકરીમખરખચડી

છોલીમેફાનરા કાઢી

હપયોગીપણુંમેમરરિ-

આત

મહેરખાનીમેદ્યા

ગુણમેપાઠ

કાસળ કાઢવુંમેજડ

મૂળથી નાશ કરવો

પાઠ ફર.

સિંહણમેસિંહની માદા

અમમઅનવાઈ

ધ્યાનમચિત

અગ્નિમેદેવતા

યાળમેકેશવાળી, ઘોડા કે

સિંહની ડોક પરના વાળ

ઠેલણમેહડસેલી કામનેવી

ધુધુચાટામધૂ ધૂ કરતા

અવાજ

ગર્જનામેસિંહનું બરા-

ડવુ તે

મેજતા=કાપતા
 ભયંકર=બિહામણી
 વાપણ=વાપની માદા
 જોસ=માસ
 અળકે=અળકે
 ભો=ખીક
 ઠેકાણુ=નિયમ
 આખેલ=સ્વાદીઓ
 વસ્તી=વાસો, રહેઠાણુ
 આઠા=ઠાપા
 દીપડો=વાપની જાતનું
 પ્રાણી
 આંતરે=ચેરે, કમળે કરે
 હેરાન=ખી

પાઠ ૬૫.

જોડળમાય=પરમેશ્વરની
 આય
 કરોડ=વાસની વચ્ચેના
 હજુ હાડકુ
 દવાખાનું=ધરિપતાલ,
 હાડપિંજર=હાડાનું
 જોખું
 ફવાલ=મીંત, કરો

ઠામું=સરકામું
 બિહામણું=ડરામણું
 મરદન=ખોચી
 પાંસળી=પાંસા પરની
 હાડકી
 બેડોળ=કદરૂપુ
 ભરાઈ=ભરેલું
 બેચકા=નકકી, ખચીત
 કોવત=જેર, બળ
 અવયવો=ભાગો
 ખોપરી=મગજનો દાબડો
 મગજ=ખોપરી માહેનો
 નરમ ભાગ
 ફેફસા=દમ ભરવાની
 કાચળી
 હાડકા=સોહીની ઠાકી
 થાપો=કુલાની પાસેનો
 ગાધનો ભાગ
 પુકકો=દમ ભરવાની
 કાચળી
 સરક્ષણુ=સારી સમાળ
 રેસા=તાર, તાંતણા
 સંકડાય=સંકડાયા
 જોડલો બને છેએક

ઠેકાણું એકઠો થાય છે.
 સવાલ ૧) માંસપેશી શે-
 ની બનેલી છે સ. ૨) હા-
 ડાંની જરૂર શા માટે છે
 સ. ૩) શોષામાં કયો
 ગુણ છે કે જ્યાં તે
 લાંબા દુકા થઈ શકે છે
 સ. ૪) શરીરમાં કેટલા
 હાડકા છે ?

પાઠ ૬૬.

કુદરતી=માણસનું કરેલું
 નહિ તે, અમરનું બના-
 વેલું તે
 હાકણુ=કવર, પઠ
 ચામડી=તવચા
 સુંવાળી=લીસી
 ટીમું=ટીમણું
 રક્ષણુ=સંભાળ; બચાવ
 જોડ=સવિકારની આંક
 ઉપસી=કંચી આવી
 પડ=પોપડો
 ખરી પડે=જતી રહે
 નીકળી જાય
 રસતા જાય=રંગ આવતી

જામ	કયું ? સ ૨) આમ-ખીક=ડર, ભો	
દરદ=દુઃખ	ડીનો ઉપયોગ કહો. સ.	અમારવાડો=જ્યાં અમાર
નિશાની=એધાણી	૩) આમડીમા કેટલા પડ	ભોકો રહેતા હોય તે જા
હફુ=જખરી	છે ? સ ૪) એ પડનો	કાચળી=ચેલી
આળુ=જરા અડક્યાથી	ઉપયોગ સમજવો. સ	વાસ મારતી=મધાતી
પણુ દુખાય તેવું	૫) કમ જાની આમડી	કરાયુ=કુલું રહેવાયુ
ભોઠે=ધોચે; ધાલે	જડો હોય છે ? સ. ૬)	ટાગી=લટકાવી
ખાલ=આમડી, ત્રયા	એક દાખલો આપી આ	રાંપી=આમડુ સાફ કર-
અડકે=છેડે	મડીની રચના સમજવો	વાનુ મોચીનું ઝોળર
ખમાતું=સહન થતું	સ ૭) જેના સરીર પર	જીન=ધોડાની પીઠ પર
ઝોસીકું=નાનો તકીઓ	વાળ વધારે હોય તેની	નાખવાની ગાદી
દાખલો=ઉદાહરણ	આમડી કેવી હોય છે ?	કુમળુ=નરમ
ખોળીલું=કપલું પડ	પાઠ ૬૭.	મશક=પાણી ભરવાનો
હેકલું=નીચેનું	સુરત=તાપી નદીને ડાબે	આમડાનો કાચળો
મલેફ=ઝોસીકા કે ગોદ	કાઠે સહેર છે	સ ૧) આમડામા કયો
ડાને ચઢાવેલાં પડ	ટકોરો=આગળી વાળી	ગુણુ છે કે જેથી પાણી
સુદમદશક=નાની ચીજને	નખથી ઠોકવું તે	અદરથી બહાર નીકળી
મોટી દેખાડનાર	તળીડ=નીચેનો ભાગ	જતુ નથી ? સ ૨)
અસખ્ય=અમણિત;	ખામુ=મળતું, સાફ	જોડા પહેરવાથી શો
મણાજ	કમાવેલું=પકવેલું	લાભ ? સ. ૩) આમ-
રેખા=કાપા	તરડે=તરક પડે, ચીરા	ડાને કેળવવાની રીત
મરમ=દુઃખાળું	પડે; ફાટે	કહો. સ. ૪) આમડાની
જેડા=જેડીનો નર	ટકે છે=નભે છે, આસે છે	કમ કમ ચીજો આપ છે ?
સ. ૧) સરીનું લંકણ	પહેર્યા=ધાત્મા	પાઠ ૬૮.

જિનચેટાના વાળ
 દોરદાકરજળદ, ધેડા
 વચેરે
 ઓઢોજળદને ઓઢાડવા
 માટે સીવેલુ કપડું
 ગરમાવો=કુક; ગરમી
 હિતર્પા=પુરા થયા, ગયા
 ગાસડી=પેટથી
 કાંતવું=લાખા દોરા કાઢવા
 ઊઠવેલ=કડાકુટ, માથાકુટ
 વાંકડીઆ=ગુચળીઆ
 ભરાઉ=પાસે પાસે
 ટકાઉ=મજબુત
 કુક=ગરમાવો
 સાચવી=સ ભાળી
 દુઆ=ઝીણા શ્રવણ
 વારકુટ=જોડીટ, કમર
 સુધીનો વગર બાથાનો
 કમળો
 અબો=પગની પાની
 સુધીનો ડમ્બો; જમો
 કમળો=ગાંધ વગરનું
 બદન
 સ. ૧) ધેડાને કાઢ કેમ

વાતી નથી ! સ. ૨)
 ભરવાડ કપારે જિનકાતરી
 લે છે ! સ. ૩) જિનનો
 હપયોગ કહો સ ૪)
 જિનનાં કપડાંથી ઠાઠ કેમ
 વાતી નથી ! જ ૪)
 સરીરમાંથી ગરમી નીક
 ળી જવા પામતી નથી
 થાકે કુદ
 ચોપડીએ=વખતે
 આંગણુ=મારણા આમ
 ળની જગા
 ખાસ=ગણી જોધને
 તળીઉ=નીચેનો ભાગ
 બેજ=સરદી
 કુબી=ધરના ઉભા આડા
 લાકડા બેસાડવા માટેની
 બેસણી
 સામજીકાડાની એક જાત
 છોલાણું=છોદેવરાવવી ત
 પળસાળ=ધરમા પેસના
 પહેલા ખંડ આવે છે ત
 એસરી=ગાંધથી
 દેરાસર=કેવને રાખવાનું

ઠેકાણું
 પૂજ=સેવા
 રસોડુ=રાધણી; રાધ.
 વાનો ઓરડો
 પાણિઆર=પાણીના
 બેડાં તથા જોળી
 મૂકવાની જગા
 કાકારજળનાજ ભરો
 મૂકવા માટે લાકડાનો
 કે કાઢવનો બનાવેલો
 ધાટ
 ધુમાડીઉ=ધુમાડો નીક
 ળવા માટે બાંધેલુ લે
 ઘેરાધ=મરાધ
 વેદના પમલા થતા નથી
 રાગ આવતો નથી.
 જગજગસડાસ
 વાડો=ધરની પાછળની
 ખુશી જમીન
 કપારો=ચોરસ ખાડો
 છોડી=ધરની પાછળના
 નેવાં પડવાનો ભાગ
 સીડી=નીચરણી
 દિવાનખાનુ=બેસવા જી

દવાનો મુખ્ય ઓરડો
 રમખેર મીઠાનું જુદા
 રમના
 મોટા=પ્રખ્યાત, નામીયા
 ખુબીથી=સફાઈથી
 વેલ=વેલા
 ખીટી=ખુટી
 તાકા=મોટા ગોખલા
 મોભ=છાપરાની વચ-
 માંનું આડું બાકડું
 સાકટી=વળી
 પકવાસા=છાપરાના સા-
 કટા સાથે જડેલી
 પાટીઆની ચીપો
 કામડું=વાસની બે ફાડ-
 માની એક ફાડ
 સરડાવવું=છાપરા ઉપર
 કામડા બંધાવવા
 છત=છાજ
 નરદમ=તદન
 ઝડખો=ગોખ; રવેસ
 બેશક=નક્કી
 સવડવાળું=સમવડબરેલું
 વગવાળું

પાઠ ૭૦.

ઓછાથો=છાથો, પડછાથો
 છાયાયંત્ર=ઓળાપરથી
 વખત ગળુવાનું યત્ર
 સાધન=સાહિત્ય
 મદારી=ખેલ કરનાર
 સ ૧) અસહના વખ-
 તમાં ધડિઆળ હતા ?
 સ ૨) અસહના લોકો
 વખત શા ઉપરથી
 ગળુતા.

પાઠ ૭૧.

ધડિઆળ=વખત ગળુ
 વાનું યત્ર
 ચ દો=ધડિઆળમાં આ
 કા માડેલો જોળ ભાગ
 પગથી ઉઠનાની ઓટલા
 I=એક
 II=બે
 III=ત્રણ
 IV=ચાર (૧-૫)
 V=પાંચ
 VI=છ (૫+૧)
 VII=સાત (૫+૨)

VIII=આઠ (૫+૩)

IX=નવ (૬સ-એક)

X=દશ

XI=અગિઆર (દશ+
એક)

XII=બાર (દશ+બે)

કુંડાળું=જોળ ચકરડું

મિનિટ=અઢી પળ; સાઠ

સેકન્ડ

અંતરે=છેટે

કમાન=પોલાદની પટીનું

ગુછળું

સામટા=બેગ

મધરાત=વચલી રાત

ઝડપ=ઉતાવળ

કુંચી=ચાવી

ઉકલતી=ઉધડતી

સ. ૧) ધડિઆળમાં

કેટલા કાંટા હોય છે ?

સ. ૨) બે કાંટા

સરખા હોય છે ? સ. ૩)

નાના તથા મોટા કાંટાથી

શું જણાય છે ? સ.

૪) ધડિઆળ ગોત

શીખવાને માટે પહેલાં	સાધન	પશુલુન્નાખડું
શું ઓળખવું	તોળવા=જોખવા	પાધરો=સીધી
જોખએ ? સ. ૫) ચઢા	દાંડી=ત્રાજવા બાધે છે	તોલ=વજન
પર કેટલે સુધી આકડા	તે લાકડી	સમ=સરખી
માટેલા છે ? સ. ૬) ના	ચીચવો=એક ઉભા	યુક્તિ=તદબ્ધીર
નો કાટો આઠપર હોય	લાકડા પર બીજા	બાધ=નુકસાન, ખોટ
ત્યારે મોટો કટો કયા	આડા લાકડાની વચમાં	સ. ૧) આપણને માલ
આકડાપર હોય છે ?	સાલ લાલ્લી બે છેડે	ઓછો ન મળે તે માટે
પાઠ ૭૨.	બેસવાની રમત	ત્રાજવાની બાબતમાં શી
પડીકું=ખડલ	મધ્ય=ચલ	તપાસ રાખવી ?
સમતોલ=સરખું વજન	સેજસાજ=જરા	
ત્રાજવું=તોળવાનું	છેતર્યો=ઠગ્યો	

ભૂગોળના સવાલ.

પાઠ ૭૩. મો. સવાલ) પ્રહલાદ શું ધધો કરતો હતો? વલસાડથી પારડી કઈ દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતા રસ્તે કઈ નદી આવે ? પારનેરાના કુમરાના શિખરપર ચઢીને નેમણે શું જોયું ? પારડી આવી તેઓએ શું કયું ?

પાઠ ૭૬. મો. સવાલ) ગુજરાતમાં મોટા પર્વત કયો છે ? આબુથી બીજા નાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરા, કુમરી, કુંગર, પર્વત, તળેટી, અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વત પર બમલા, કિલ્લો, દહેરા, વગેરે બાંધી શકાય ? મેદાન એટલે શું તે સમજાવો. લક્ષ્મી, દેવકી, ઉનાઇ, તુળસીસ્થામ એ કુડમાં કયા પાણી કાપી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજાવો. મેદાન અને કુંગરાનો ઉપયોગ શ્રેષ્ઠ.

પાઠ ૪૦ સવાલ) વરસાદના પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે ? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર હોય છે ? સરોવર શી રીતે જનતા હશે ? સરોવરમાં કેવા પાણી હોય છે ? કયા સરોવરનું પાણી ખાર હોય છે ? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે અને ખારા પાણીનું કયું છે ? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે ?

પાઠ ૪૧ સવાલ) સમુદ્રનું પાણી ખાર શા માટે હોય છે ? સમુદ્ર કેટલો ઉડો હોય છે ? નદીનું પાણીનું શા માટે મીઠું હોય છે ? સમુદ્રમાં મોજા શાથી થાય છે ? સમુદ્રનું પાણી રાત્રું, જુરું, પીળું દેખાવાનું કારણ શું ? દરીઆમાં રેતી કયાથી આવતી હશે ? દરીઆમાં શું શું પાકે છે ?

પાઠ ૪૨ સવાલ) હજીરો ક્યાં છે ને જાને માટે પ્રખ્યાત છે ? દરીઆ વિષે થોડીક વાત કહો. ભૂશ્વર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું તે સમજવો. એટ્શી રીતે જનતા હશે ? ક્ષીપકલ્પ એટલે શું ? કષ્ટ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હમેશાં થયા કરે છે ? સામુદ્રધુની એટલે શું તે સમજવો.

પાઠ ૪૩ સવાલ) ગાડા અને હજારો શેતુ બાકડું વાપરે છે ? અને તે બાકડું વાપરવાનું કારણ શું ? છુદારને લા શું જોયું ? કુંભારને લાં તેઓએ શું જોયું ? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા ? શાયનું શું અને છે ? મામડામાં વસવાયા ભોકો કયા કયા ધધા કરે છે ?

પાઠ ૪૪ સવાલ) ગાય અને ચહેરનો તદ્દાવત સખખવો. અમદાવાદ ક્યાં છે ? શું છે ? અને જાને માટે પ્રખ્યાત છે ?

પાઠ ૪૫ સવાલ) કુબેરદાસ કયા જતા હતા ? તેમની સાથે કાણ ગયું ? મુખીએ કોને સદામ કરી ? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી ?

કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો ? ફોજદાર, જોડસીઅર અને તિન્નેરના કામ કહો. વેચાણ, ગીરોખત કયું ખાતુ નોંધે છે ? કુબેરદાસ હવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતાં ? અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઈ ?

પાઠ ૪૬ સવાલ) તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના ઉપરીને શું કહે છે ? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા સુલતવી રખાવવી એ કોણ કરી શકે ? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાના નામ દો. અને તે ખાતાના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે ? તાલુકાના લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે ? તાલુકામાં પોલીસ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ ? જિલ્લાના હવાખાનાના ઉપરી કાર્યકરને શું કહે છે ?

પાઠ ૪૭ સવાલ) કલેક્ટરને મુખીએ શી બાબતની અરજી આપી ? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે ? જિલ્લા જડજને શું કામ હોય છે ?

પાઠવાર અધરા શબ્દો.

(પાઠ ૧) વાર્તા, પદાર્થપાઠો, ચિત્રો, હોશિયારી, પુસ્તકો, વનસ્પતિઓનું. (પાઠ ૨) લિપિમા, ગ્રાહણી, પંડિતો, અજ્ઞાન, માત્રા, અનુસ્વાર, વિસર્ગ. (પાઠ ૩) ટકું, કળિયુગ, ઉત્તરો, ભુદિ, હિંદો, અર્ચુપાન, શ્રાવકનો, જાત્રાએ, બિચારું, અક્ષરનો. (પાઠ ૪) ધણીધણિઆણી, ઇશ્વરભક્તિ, ઇશ્વરકૃપા, ચૌકશ, સ્વભાવ, ઓઓને, અભ્યાસ, ઇચ્છે, સોચ્યો, ખસ્યો, શુદ્ધિમાં, આશ્ચર્ય. (પાઠ ૫) લગ્ન, પ્રીત, ખવાડયું, આશિષ, ખૂંચેલો, (પાઠ ૬) ઇન્સાફ, વિજયનગર, પૈસાદાર, ભત્તર,

ખરીદા, મિલકત, વર્તીશું. (પાઠ ૭) પરમેશ્વર, પૈપૈસો, અટકાવ્યો, વિશ્વપતિ, જગકર્તા, ભૂદેવો (પાઠ ૮) ઇશ્વરસ્તુતિ, વિશ્વસ્વામી, સ્તુતિ, પ્રાર્થના, લક્ષિત, નિવારો. (પાઠ ૯) સિંહ, અત્યારે, ગર્વ. (પાઠ ૧૦) પ્રમાણિક, કિંમત, વર્ગ, આગ્રહ, ધન્ય. (પાઠ ૧૧) ભાપ્તો, તૂટી, દ્રવ્ય, ભેળ્યુ, ભુકું, તાકયું (પાઠ ૧૨) યુધિષ્ઠર, અભ્યુન, ક્રોધ, વર્તણુકથી, દુર્યોધનથી, દ્રૌપદી, ચિત્રશૂસ, ગધર્વ, અત કરણુ, ગુસ્સો. (પાઠ ૧૩) ડાહ્યો, ન્યાયાધીશ, પ્રીતિ, ચર્ચા. (પાઠ ૧૪) ગૃહસ્થ, નિસાસો, કદાપિ (પાઠ ૧૫) મહોદ્ધામાં, મરકરી, આગ્રહ, સ્વાદે. (પાઠ ૧૭) રિવાજ, વર્તમાનપત્ર, ઉત્તર, લક્ષ્મી, પત્યર, ઝુપડાં, ભટકતી, વિદ્યાર્થી. (પાઠ ૧૮) સ્વચ્છ, ચોટાડયા, ઇદ્રિય, સ્થિતિ, ઢાકતર, પ્રસંગ, અકસ્માત, ધ્યાન, છિદ્રો, નાહ્યા, અટકયું, (પાઠ ૧૯) વિદ્વાન, પ્રમાણિક, નિર્ણય. (પાઠ ૨૦) હિલહી, પ્રખ્યાત, પરાક્રમી, વિદ્યાનો, વિષયો, નિશ્ચય. (પાઠ ૨૧) મચ્છર, ફાટયો, યુક્તિથી, ગર્વથી, અભિમાની, નમ્ર. (પાઠ ૨૨) પત્રવહેવાર, સ્થાપન, ઓફિસ, ટિકિટ, પરખડિઆ, પત્તા, તીર્થરૂપ, ચિરણવી, રાજેશ્રી, પ્રિયભાઈ, સૌભાગ્યવતી, ગંગાસ્વરૂપ, ટુંકું, પતો, જલ્દો. (પાઠ ૨૩) દોડાવ્યો, અછાહ, વિનતી, આશ્ચર્ય, ભિખારી, સ્થિતિને, ભેટયો, ઈર્ષાખોર, દેશનિકાલ. (પાઠ ૨૪) વાદવિવાદ, તુર્ત, પ્રાણી, ખ્યાર, સ્વાર, ફૂર, સ્વારી, શ્રેષ્ઠ, ન્યાય, નિર્દોષી, ન્યાપાર, અલકાય. (પાઠ ૨૫) ધકઠો, દોડાવ્યો, પુટ્યો,

દોષ, સદ્ગુણી. (પાઠ ૨૬) પ્રદર્શન, ગૂંથેલી, તક્ષીન, વિષય,
 સંખ્યામાં, નૌતમલાલ, વિલાયતમા. (પાઠ ૨૭) કિલ્લો,
 અગત્ય, પુષ્કળ, વિના, સંગ્રહ. (પાઠ ૨૮) પિત્તળના, ચળકાટ,
 ખ્યાલા, કઠિઆરા, વળેલો, તરસ્યા, વિસામો, ધર્માદાનાં,
 ચોકખું. (પાઠ ૨૯) શેખચલ્લી, તર્કપ્રસાદ, ગુરુની, વળગ્યો,
 તર્ક, વિદ્યાનો, ઉપાડ્યો, ધુણાવ્યું, ભાંગ્યો, ઉદ્યમે, ચેતવ્યો.
 (પાઠ ૩૦) મુકાવ્યો, દોડ્યો, ગોથુ, ઉડાડ, પ્રયાસ. (પાઠ ૩૧)
 મળસ્કે, તરુવર, વનસ્પતિ, જળધાટે, પોઢે, સતોષ વિપત્તિઓ,
 ચિંતવ્યા. (પાઠ ૩૨) પ્રકારની, ઈચ્છતા, હલ્લેલી, હુકકે.
 (પાઠ ૩૩) પિડાય, ગંડું, મંદવાડ, જતુઓ, ખુણેખોચરે,
 પાથરણું, શ્વાસ, બિછાનાં, ઢોળાય, ઝાડીઝુડી, દુર્ગંધ.
 (પાઠ ૩૪) કેકેયી, શત્રુષ્ઠ, અયોધ્યામાં, કૌશલ્યા, સુમિત્રા,
 લક્ષ્મણ, પ્રાણથી, વૃદ્ધ, સ્વભાવવાળી, પ્રીતિ, ઉથાપશે, ચૈદ,
 ધિક્કાર. (પાઠ ૩૫) ઢોલ, ટોળુ, અખકાર, સ્થિર, ચમત્કારવાળાં.
 (પાઠ ૩૬) ગ્રીષ્મ, શ્યામ, મહિમાય, જૂલે, કોકિલા, સુગંધ,
 ચિત્ત, આત્મ, પ્રપુલ્લ. (પાઠ ૩૭) વસાવ્યું, હાપણ.
 (પાઠ ૩૮) પ્રહલાદ, કર્ણો, પુરુષોના, પુતળા, ઓળંગી,
 ખડેર, ટોચ, હહેરૂ. મુરકેલ, કિવાલો, વાયવ્ય, ઔરંગા,
 પ્રવાહ, ઉતર્યો, પાટીઉ, આકૃતિ, ગોઠવ્યા. (પાઠ ૩૯) દેવસ્થાન,
 પર્વત, કાઠિઆવાડમાં, શેત્રુંજી, તળેટી, તૂટીને, દુકડાની,
 શિખર, પાલિતાણા, દેવકીઉનાઇ, લસુદ્રા, પીગળેલો, ઠંડું,
 કિંજલય, તૂટી. (પાઠ ૪૦) જન્મ, બન્નું; ગમ્મત, પૃથ્વી,

શક્તિ, નિચાણ, સમુદ્ર, પશ્ચિમે. સરિતા, નિર્મળ, ચિત્રવિચિત્ર,
 કિનારે, પિછાણીએ. (પાઠ ૪૧) શાહમોહનદ, ભુર, તાણી,
 કોડીઓ, વીણવા. (પાઠ ૪૨) ભૂશર, જગોળવિદ્યા, ટડેલ,
 નિશાન, અથડાય, પુષ્કળ, ક્રિયા, દ્વીપકલ્પ, હુમેશા,
 સામુદ્રધુની. (પાઠ ૪૩) ઈચ્છું છું, ત્રણેક, ભટ્ટીમાંથી,
 સળગાવેલા, પૈડાની, રેડયુ, સળજડ, ચોંટી, લોદા, ઢેડવાડામાં,
 ગોદડાના, ખોળીઆ, ઝાપે. (પાઠ ૪૪) છુટ્ટી, ગિલ્લીઢંડા,
 કિલ્લો, ઓફિસ, છંટાય છે, રાત્રે, વરાળયત્રથી, મીણખત્તો.
 (પાઠ ૪૫) દુસ્ત, ખુટતા, સખતી, લપેટી, તિબેરર, કોથળી,
 દાકતર (પાઠ ૪૬) કલેક્ટર, ઇન્સ્પેક્ટર, મુન્સફ, ચોર્યાશી,
 કમિશનર, અધિકારી, અગત્યના, ઓછાવ-તો, ડેપુટી,
 બોર્ડ, સમતિ, સિવિલસર્જન (પાઠ ૪૭) શાતિલાલ, પરીક્ષા,
 કાઠા, હથિયાર, કન્યાશાળા, નિરાશ, નીમ્યા (પાઠ ૪૮)
 શીખવ્યું, કૂટતા, થીજીને, સૂર્યના, કિરણો, પૃથ્વી, ઝાકળ,
 પહોચ્યાં. (પાઠ ૪૯) કૂકીએ, ગતિમા, લાકુ છું, કાલવી
 (પાઠ ૫૦) અંત્રેજી, ગોવિંદ, મિઠાઈ, મોળી, બોળું છું,
 ખેસ્વાદ, સ્વચ્છ, બાઝી, મુરકેલ. (પાઠ ૫૧) વિસ્મય, ખ્યાલું,
 હલાવ્યું, હેઠળ, સળગાવ્યો, લિલાશ, પદાર્થ, ચુટી, ઝાળ,
 ધણું. (પાઠ ૫૨) ગોઠવ્યાં, અક્ષાળી, વાંકીચુંકી, શુરુજી,
 ખડકમાંથી, ઝુંમર. (પાઠ ૫૩) રૂઝ, મિત્ર, ટીપ્પું, અલ્યા,
 વળ્યા, અપટો, તારા, કઠરા, દિવાલની, ખીંટીઓ, ઘડિઆળ,
 અપ્પુ, નક્કર, સિવાય. (પાઠ ૫૪) ઈંદ્રિયો, ઉપજા, પાંકમાં,

ફૂલ, ચોંટીને, ટટાર, અગત્યનું, છિદ્રો, ચૂસે. શોષો, ખ્યાલ,
 મોઢા. (પાઠ ૫૫) દોહતા, પિળાશ, ઢીંગલીઓ, ચોંટાડવાને,
 હિંદુ, નિતારી, ડહોળી. (પાઠ ૫૬) પુષ્ટિકરક, ડુંડો, ઉખીમાં,
 હુમસો, અડક, થુલુ, ગુંદીને, પલાળીને, ફેલ્લા. (પાઠ ૫૭)
 દોડયા, સાંકડુ, શોષો, ચિરાએલા, અગથીઆનાં, કૃષ્ણલાલ.
 (પાઠ ૫૮) અવસ્થા, ભટકયા, સૂઢ, ખૂબસુરત, વૈતરી,
 ઈંડાં, કીડીઆરામાથી, નિરાંત. (પાઠ ૫૯) બાથું, ઉતર્યો,
 ચોખ્યો, પ્રાણી, ખાઉધરાં, કેહેલું, (પાઠ ૬૦) શુચ્છવાળી,
 કુંપળો, રાક્ષી, સુંવાળી, ચોચીંતી, કલ્લામાં. (પાઠ ૬૧)
 ગળફી, અક્કલવાળુ. (પાઠ ૬૨) શિઆળ, શ્રીધર. (પાઠ ૬૩)
 તાણુ, તળીઆ. (પાઠ ૬૪) અગ્નિ, ગર્જના, ધૂજતા, ચોંટયું,
 ઠેલણગાડી, ભૂખ્યો, વસ્તી, પાંજરૂ. (પાઠ ૬૫) ગણ્યાં,
 હાંડપિજર, ટાચુ, બિહામણું, કૌવત, પુકકો, માસપેશી,
 રેશાની, સકડાય (પાઠ ૬૬) સૂક્ષ્મદર્શક, ઢાઝીએ, રૂઝતો,
 લઈ, લોકે, હેઠલું, અસખ્ય, ઋતુમા. (પાઠ ૬૭) ઠરાયું,
 ડુક્કર (પાઠ ૬૮) વાસ્કુટ, ઝબ્બા, બિઠવેઠ (પાઠ ૬૯)
 છોલાણું, પાણિઆરૂ, તુળસીકચારો, છીંડો, ચીતરાવ્યાં,
 સરડાવ્યું, અભ્યાસ, ઝરખામા. (પાઠ ૭૦) ઘડિઆળ, મિનિટ,
 ચક્કર, ઠલવાઈ (પાઠ ૭૧) અડ્ડાવીસ, અથડાય, અગ્રેણમા.
 (પાઠ ૭૨) ત્રાજવું, કાટલું, તોળ્યું, બાંધ્યું, ભેખ્યું,
 યુક્તિઓ, ઓછુંવતું, મૂક્યું.

૪૮ કડાંની ક્રિયા.

કડાં લોહાના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે, અને તેનો વ્યાસ એક બિલ્લસ જેટલો હોય છે; અને તેની જડાધનો પરીધ બે ઇંચનો હોય છે; તે રાતા, પીળા, વાદળી વગેરે તરેહ તરેહના પાકા રંગથી રંગેલા હોય છે. સૂચના—૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં હાથ સાથે લટકતાં રાખવાં ૨) હેઠ્ઠી રમતે બારે કડાં જમીન પર મુકાવી દેવાવવાં, મૂકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી. ૩) કડાં મુઠ્ઠીમાં જોરથી દાખીને પકડવા. અગુડો ટેકણુમા કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાજશે નહિ અને પકડવાં સુગમ પડશે. રમત ૧—તથાર (કડાં લેવા તત્પર થવું) આલો—બે કડાં બે હાથમાં લઈ હાથ નીચે લટકા રાખવા. ૧) બેઉ હાથ ઉંચા. ૨) બેઉ હાથ નીચા લટકતા. રમત ૨—૧) બેઉ હાથ સીધા લાંબા ખભાની સીધી લીટીમા (મુઠ્ઠીઓ સામ સામી) ૨) બેઉ હાથ પીઠ મમ પાછળ બેઝી કડાં છાતી આગળ રાખવા રમત ૩—બેઉ કડાં એકઠાં કરી વચ્ચેથી બેઉ હાથે સામ સામ પકડવા. ૧) ઘુંટણુમાંથી પગ વાળી પગના આંગળાપર વજન રાખી બેસવું એડી ઉંચી રાખવી (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) ૨) ઉભા થવું ને કડાં માથા ઉપર ધરી રાખવામાં (ઉભા થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી જોઈએ.) રમત ૪—કડા છૂટા કરી એકેક હાથમા પકડવા ૧) જમણો હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમા લંબાવવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૫—૧) જમણો હાથ સામે લાંબો કરવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૬—૧) જમણો હાથ ઉંચો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો. ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૭—૧) બેઉ હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે)

૧) ૨) બેઠ કાં પમના આમળા આમળ (પમ કુટલુમાંથી સીધા રાખવા) રમત ૮—બેઠ હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે ૧) જમણા હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઇ ફેરવીને ઉંચો રાખવો, (ડાબે હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉભડું. રમત ૬—૧) બેઠ હાથ સામા સામા (મુઠ્ઠીઓ સામસામા) ૨) બેઠ હાથ પાછળ લાંબા. રમત ૧૦—૧) બેઠ રાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેઠ હાથના અગુડા ખભાને અડકાવવા.

અનાની ધાત.

૪ - રૂ. ૦૧	૬૮ - રૂ. ૪૧	૭૦ - રૂ. ૪૧
૮ - રૂ. ૦૧	૭૨ - રૂ. ૪૧	૮૦ - રૂ. ૫)
૧૨ - રૂ. ૦૧	૭૬ - રૂ. ૪૧	૮૦ - રૂ. ૫૧
૧૬ - રૂ. ૧)	૮૦ - રૂ. ૫)	૧૦૦ - રૂ. ૬૧
૨૦ - રૂ. ૧૧	૮૪ - રૂ. ૫૧	૧૦૦૦ - રૂ. ૬૨
૨૪ - રૂ. ૧૧	૮૮ - રૂ. ૫૧	
૨૮ - રૂ. ૧૧	૯૨ - રૂ. ૫૧	૧૬ - રૂ. ૧)
૩૨ - રૂ. ૨)	૯૬ - રૂ. ૬)	૩૨ - રૂ. ૨)
૩૬ - રૂ. ૨૧	૧૦૦ - રૂ. ૬૧	૪૮ - રૂ. ૩)
૪૦ - રૂ. ૨૧	૪૦૦ - રૂ. ૨૫	૬૪ - રૂ. ૪)
૪૪ - રૂ. ૨૧	૮૦૦ - રૂ. ૫૦	૮૦ - રૂ. ૫)
૪૮ - રૂ. ૩		૯૬ - રૂ. ૬)
૫૨ - રૂ. ૩૧	૧૦ - રૂ. ૦૧	૧૧૨ - રૂ. ૭)
૫૬ - રૂ. ૩૧	૨૦ - રૂ. ૧૧	૧૨૮ - રૂ. ૮)
૬૦ - રૂ. ૩૧	૩૦ - રૂ. ૧૧	૧૪૪ - રૂ. ૯)
૬૪ - રૂ. ૪)	૪૦ - રૂ. ૨૧	૧૬૦ - રૂ. ૧૦)
	૫૦ - રૂ. ૩)	૧૭૬ - રૂ. ૧૧)
	૬૦ - રૂ. ૩૧	૧૯૨ - રૂ. ૧૨)

୧୦୮ ~ ୧. ୧୫)	୧୫୫ ~ ୧. ୧୬)	୧୦୪ ~ ୧. ୧୫)
୧୧୪ ~ ୧. ୧୪)	୧୭୧ ~ ୧. ୧୭)	୧୧୦ ~ ୧. ୧୦)
୧୪୦ ~ ୧. ୧୫)	୧୮୮ ~ ୧. ୧୮)	

ୱିଧିଆଦାରଣୀ ସାତ.		୧. ଭାର	୧୧୧	ଅଧିକ
	୧୧୧			
୧। ୧ ଭାର. ୦)୦।।	୦।।	୧୧।	"	୦।।୦।। ୮୧
୧।। " ୦)୧	୧	୧୧।।	"	୦।। ୮
୧।।। " ୦)୧।।	୧।।	୧୧।।।	"	୦।।୧।। ୮।।
୧ " ୦)୧	୧	୧୧	"	୦।। ୧୦
୧। " ୦)୧।।	୧।।	୧୧।	"	୦।।।। ୧୦।।
୧।। " ୦)୧।।	୧।।	୧୧।।	"	୦।। ୧୧
୧।।। " ୦)୧।।।	୧।।।	୧୧।।।	"	୦।।।। ୧୧।।
୧୦ " ୦। ୧୧୧ଭାରା ୪	୪।।	୧୧୧	"	୦।।।୦।। ୧୧।।
୧୧। " ୦।୦।।	୪।।	୧୧୧।।	"	୦।।। ୧୧
୧୧।। " ୦।	୫	୧୧।।।	"	୦।।।୧।। ୧୧।।
୧୧।।। " ୦।	୫।।	୧୧।।।।	"	୦।।। ୧୧
୧୧ " ୦।	୬	୧୧।	"	୦।।।।। ୧୧।।
୧୧। " ୦।।।	୬।।	୧୧।।	"	୦।।।।। ୧୧
୧୧।। " ୦।।	୭	୧୧।।।	"	୦।।।।।। ୧୧।।
୧୧।।। " ୦।।।	୭।।	୧୧।।।।	"	୧ ୧୬
୧୧ " ୦।।	୮			

મેસર્સ સી ડી શાહ એન્ડ કોં ફત.

ત્રિવેદિવાચનમાળાના અર્થો.

પુસ્તક ૧લાના	૦-૪-૦	પુસ્તક ૫માના	૦-૮-૦
પુસ્તક ૨જાના	૦-૫-૦	પુસ્તક ૬ઠ્ઠાના	૦-૬-૦
પુસ્તક ૩જાના	૦-૬-૦	પુસ્તક ૭માના	૦-૧૦-૦
પુસ્તક ૪થાના	૦-૭-૦		

વર્નાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુકોના અર્થો

બાળવર્ગની નોટ	૦-૨-૦	છટ્ટીના અર્થ	૦-૬-૦
પહેલીના અર્થ	૦-૨-૬	સાતમીના	૦-૧૦-૦
બીજીના	૦-૪-૦	કન્યા ૧લીના	૦-૪-૦
ત્રીજીના	૦-૭-૬	કન્યા ૨જીના	૦-૫-૦
પાંચમીના	૦-૮-૦	કન્યા ૩જીના	૦-૭-૦

“ ડિક્ટેશન શિક્ષક ”

બાળપોથીનો	૦-૨-૦	ત્રીજીનો	૦-૩-૦
પહેલીનો	૦-૨-૬	ચોથીનો	૦-૪-૦
બીજીનો	૦-૩-૦	પાંચમીનો	૦-૪-૦

દરેક ધારણના “મુખગણિત શિક્ષક” તૈયાર છે.

ગુજરાતની સાં ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૩ આવૃત્તિ.

સુરત જિલ્લાનો ભૂગોળ શિક્ષક ૩ આવૃત્તિ.

ત્રીજા ધારણની મૃદિજ્ઞાનની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આવૃત્તિ.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

“મુખગણિત શિક્ષક” વગેરેના કર્તા, શાહપોર-સુરત.

